C-J Charpentier

rapsfält och asfalt

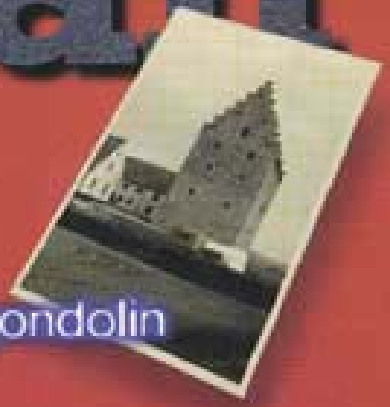

förlags ab gondolin

"Rapsfälten är Järrestad och asfalten Paris."

Så börjar C-J Charpentier sin bok om två visten och en motorcykel. Om livet på Österlen och i ett parisiskt stenhus. Han skriver ömsint om vanligt folk. Om en gumma som aldrig sett havet, om egensinninga grannar och en Bucharajude som emigrerade från stäppen.

Att läsa C-J Charpentier är ett äventyr! Det är bara att hoppa upp på bönpallen och följa med. Till rapsfälten och till huset på rue Dupuis.

förlags ab gondolin

ISBN 91 888 20 19 X

© C-J Charpentier
Omslag: Lars Jacobsen

C-J Charpentier

Rapsfält och asfalt

Två visten och en motorcykel

FÖRLAGS AB GONDOLIN

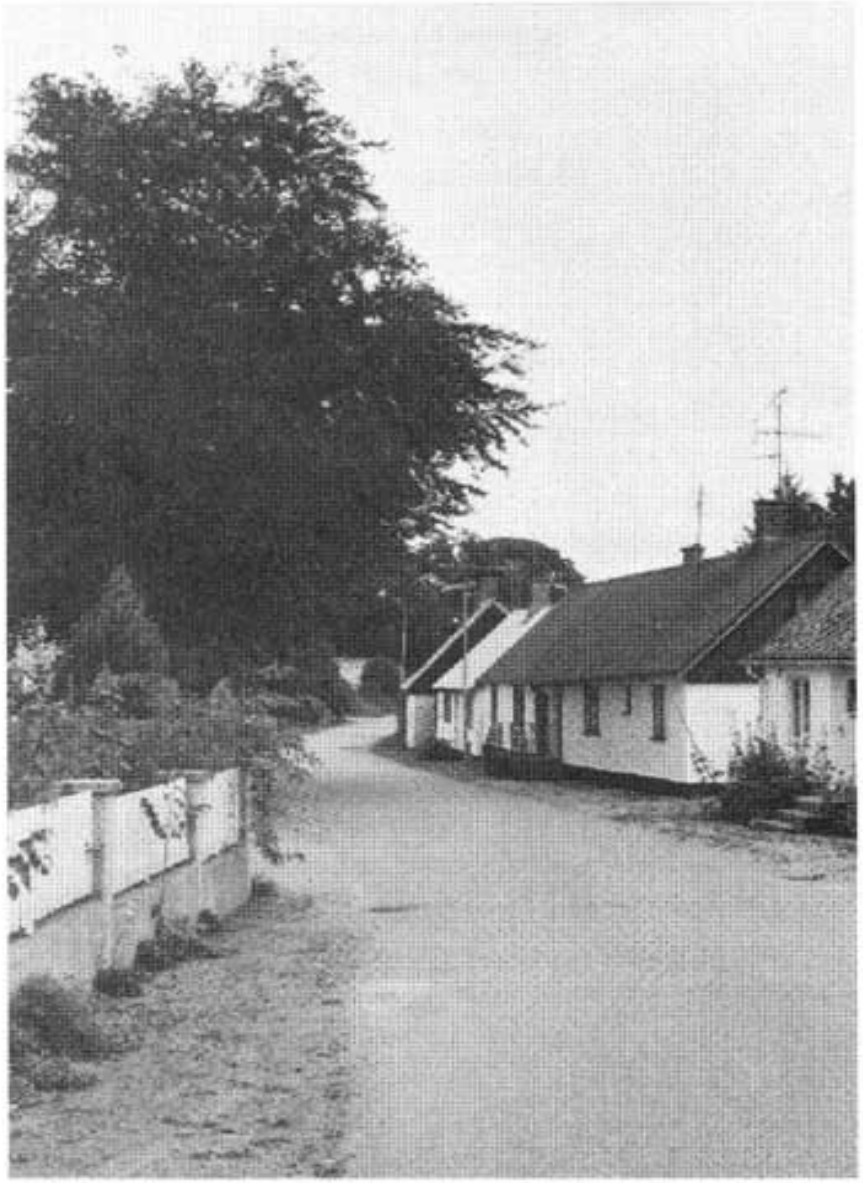

Rapsfälten är Järrestad och asfalten Paris. Två poler på den väv av länder, samhällen, floder och kuster som är människans hemvist.

Järrestad, söder om Tattarstråket - vilt rusande från Sjöbo för att stupa i Hanöbukten nedan Brösarps Backar. Med luft av hav och ångan från odlad mark. Jord som åtminstone skenbart strålar av naturlig friskhet. Och Paris, den eviga. Tillflyktsorten när byn känns för liten. Eller tvärtom. Järrestad som balsam efter metropolens uppfordrande puls. När man bränt asfalt i blymättad hosta, i myllrande trängsel och kall neon.

Jag behöver de båda, behöver lugnet och den i grunden människofientliga storstaden för att kunna existera. För det finns inget motsatsförhållande mellan ett rus på en brölig sylta och ron i Bäckhallarna. De kompletterar varandra och blir en helhet. I spänningen när zinkdisken möter trädpiplärkan. Och jag kan välja min utsikt. Glimmingehus eller Sacre Coeur.

Vi bor där och älskar varandra. I ett slitet stenhus nära Place de la République, och i en länga på Österlen - ett typiskt småfolksbygge som efter sommargäster ånyo blivit rik-

tig bostad. Med soptömning varannan vecka, vilket - enligt myndigheterna - definierar oss som verkligen bor. Allt annat är turism.

Vi är inte nollåttor som så många andra i denna enklav, där man antingen är österlening, inflyttad eller sommargäst. Det senare är liktydigt med stockholmare, även om man kommer från Vänersborg. Som en av grannarna. Och distinktionena märks. I umgänget med ortsborna och i affärerna. Priserna är ofta lägre för oss bofasta.

Många ser snett på nollåttor men det är inte riktigt rättvist. För det är dessa förkättrade stockholmare - med feta bilar och köuppehållande frågor på Systembolaget - som renoverar och sätter i stånd. Ger lokala hantverkare jobb och föder det merkantila borgerskapet. Som bidrar till att hålla provinsen vid liv när förfall och utflyttning hotar. Ser man ett hie med sjutton bildäck och en kvaddad traktor på tomten vet man att ägaren är från trakten. Sen må man kalla stockholmare dumma och dryga men utan dem vore det visuella intrycket av hus och byar ett annat.

Jag tror vi blivit accepterade i byn. I varje fall så accepterade att vi dricker kaffe hos varandra, och sommartid - när folk är lediga - ett glas vin eller en grogg. Fast det gick inte över en helg.

I Paris var assimileringsprocessen enklare, sedan storstadsanonymitetens första skuggor väl skingrats och

skapat en sorts normalitet. Men ett franskt efternamn underlättade förvisso.

Nummer fem, rue Dupuis; i tredje. I Marais. Vi hälsar på grannarna i trappen, och växlar några ord på språng mellan hållpunkterna i det behagligt triviala vardagslivets självklara treenighet: livsmedelsbutiken, baren och tvättinrättningen. Allt däremellan är kärlek och arbete.

Skriver gör jag hela tiden, och har så alltid gjort.

Ann-Mari älskar gammaldags rosor. Det är hennes andra kärlek. Min tvåa är ett järn från Milwaukee. En Harley-Davidson XLH. Modifierad.

Vi är ett omaka par. En kvinna med gröna fingrar och en tatuerad knutte. Som asfalten och rapsfälten.

Byka lakan på rue de la Corderie, snacka med Nisse på gården. Två adresser, två boenden.

En glada stiger från Fyledalen. Hundratrettioåtta mil bort - om man kör hoj - revar en Concorde luftrummet över mansarderade grå plåttak. Jag kan se dem båda framför mig och fascineras av det. På jakt efter en harpalt eller på väg mot Rio.

Först trodde jag det var ett skämt när jag såg tygkassarnas reklamtryck i lördagsvimlet på Storgatan. Ett skämt eller ett utbrott av häftig lokalpatriotism. Sedan insåg jag att det var litteratu r.

- Det finns bara två städer man kan bo i - Paris och Sim-

rishamn.

Skrev Albert Ehrensvärd för ett hundratal år sedan. Skriftställare, diplomat och utrikesminister i Staaffs andra ministär.

- Så är det, skulle Berra i Baskemölla sagt utan att - sannolikt - kunna bedöma Paris. Men folk säger så här ute.

”Så är det”. Ett lokalt idiom. Saker och ting bara är. Ögonbryn höjs knappast. Allt är, och ytterst litet ter sig märkligt.

Jag njuter som en gud när jag drar på mig mitt tunga, svarta läder och grenslar järnet. Solo, eller med henne bakpå.

Tre sparkar och en knick ut ur grisahuset. Sedan ligger världen öppen. Gärsnäs eller Valenciennes.

Vägarna är kantade av upplevelser; somt att upptäcka, somt att återse. En kopp kaffe på en hembygdsgård, en vikingagrav, eller en knölig bakgata i Flandern.

Det är körandet som räknas. Inte var eller hur långt.

Känslan. Upplevelsen. Från Impan vid Gladsax kan jag se Bornholm.

Impan, dagbrottet. Där man på fyrtiotalet bröt flusspat. Som blev till glas.

Skiftnyckeln kopulerar med sekatören. Två människor, två intressen.

- *You’ve got to do it man, you ”ve got to go there!* skrek Änglarna rusigt med håret fladdrande i vinden. Och körde fyrahundra mil för att dricka ett par öl.

Som gymnasieårens läsande av Kerouac. ”On the Road” med ett evigt *dig everything*. Likt ett ständigt omkväde. Fyllt

av lust.

Nyfikenheten finns där, och måste finnas. Vad döljs på andra sidan kullen? Eller: Överlever fikonträdet på husets framsida vintern?

Allt handlar om att göra det man vill. Om att kunna växla ner och finna glädje i det lilla. Om just nyfikenhet. Och harmoni.

En Harley är gjord för att glida. Den vrålar ogärna i hundrasjuttio.

Vi flyttade från Eslöv till Österlen för att HSB bytte fönster. Det blev själva utlösaren, en av många händelser som gjorde det omöjligt att leva under en folk-rörelses vingar. Det lilla skrymslet i Paris hade vi redan.

I HSB-styrelsen satt vi båda. Förtroendevalda ombud för femtio lägenheter, och det var en ständig kamp mot s-märkta betonghäckar för att hålla kostnaderna nere. Jag tror dock att de boende uppskattade våra insatser; så ej styrelsens övriga ledamöter. När förnuft bröts mot den ideologi som envetet hävdade att all eldningsolja skulle köpas från OK. Oavsett priset. Och så vidare.

Fönstren fick oss att packa. Det var nämligen röta i två bottnar.

Snickaren i Stehag erbjöd sig att åtgärda problemet för några tusen. Men det blev nej. Istället byttes baksidans samtliga tvåhundra fönster - av vilka hundranittioåtta var i prima skick. De kunde ju tänkas drabbas av röta i framtiden.

Vi fick okänslig, själlös aluminiumprofil. Till en kostnad av styvt sexhundratusen. I byggarbetslöshetens tid brydde man sig inte ens om att ta in offerter. Det var på förhand uppgjort

att en bekant till någon skulle få jobbet.

De urtagna fönstren gick till tippen. Glas, snickerier och allt.

Samma kväll som beslutet fattades över Cirkelkaffe och Gomanbullar ställde vi våra platser till förfogande, och drack gin&tonic hela natten. För att i arla morgonväkt läsa husannonserna i Sydsvenskan.

Fönster är viktiga. De bidrar till husets själ. Och kärnvirke format till bågar 1951-52 av hantverkare som lärt sig yrket rötar knappast.

I fyra-fem månader letade vi. Det var ett grannlaga heltidsarbete, där personliga krav vägdes mot disponibla medel.

Mäklare, annonser, småvägar, till-salu-skyltar. Inom en triangel vars spetsar stod i Ystad, Tomelilla och Kivik.

Det fanns gott om hus i området, i alla prislägen. Åtskilliga hängde kvar i överbelånat tillstånd efter åttiotalets spekulationsiver och bankkraschen i Tomelilla. I stort rådde köparens marknad. Som i Paris.

Jag tror vi noterade tvåhundra hus, varav femtio med visst intresse. Ett dussin återvände vi till, och granskade i detalj.

Somt var basken och bölen, somt ruiner. En del var prima men låg fel, och på den vägen var det. Månad efter månad.

Hade vi velat köpa en f d, tillika konkursed alkoholistanstalt - som en gång varit skola - fanns möjligheten. Eller en fascinerande smedja med mästers och mästers fars gesällprover uppspikade på väggen. Det senare kunde ha blivit en fantastisk bostad om man haft några hundratusen över för invärtes bruk.

Fram i januari hade två möjligheter utkristalliserats. Ett hörn i Smedstorp och ett kanske i Järrestad.

Smedstorpshörnet tilltalade mig mycket. Det låg i en fungerande by med järnväg och affär, ungefär som vi tänkt oss.

Huset i Smedstorp ingick i Den Stora Kraschen; taxerat till åttio och belånat för femhundrasextiotre. Det hade stått tomt i gott och väl ett år med vatten och el stängt av fogden.

Mäklaren begärde trehundrafemtio. Han fick ett skambud på hundrasjuttiofem och något surt i blicken.

Efter två veckor sökte jag upp honom igen.

- Tvåhundratjugofem kontant här och nu, löd budet. Om du ber fogden öppna el och vatten, så jag ser att det fungerar.

Det tyckte mäklaren var för besvärligt.

Hörnet i Smedstorp förblev osålt under ytterligare aderton månader. Sedan gick det till en kvinna med vävstol. För hundrasextiofem.

Då bodde vi redan i Järrestad.

Dagen för köpet glömmer jag aldrig.

Kvällen innan vi skulle till banken i Simrishamn blåste det upp till svår storm.

Vi körde i gryningen från Eslöv och någonstans i höjd med Sjöbo blev vi på allvar varse naturkrafternas verkningar. Plåttak låg ute på fälten. Instörtade tegelväggar, pressen-ningar som slitit sig. Knäckta träd röjdes för att möjliggöra passage. Räddningsfordon, polis och militär förde tanken till katastrof.

Vid Lunnare hade en tradare gått av vägen. Den var lastad med Gullfibermattor som fritt fått dansa över nejden sedan kapellet lättat.

Träden såg ut som missförstånd i juletid, dekorerade med tovor av gul vadd. I tusental.

Järrestad låg kvar efter stormens härjningar. Som ett vittnesbörd om solitt byggande.

Vi ville se huset en gång till innan vi skrev på - liksom för att i sista stund bekräfta för oss själva att vi valt rätt. Och där låg det vid byvägen; nummer åtta. En blå dörr på en vitmenad länga i behov av kalkning, krönt av mossig eternit från

Lomma. Trädgården hade knappast vidkänts vård och gräsklippare på år men den smyckades av en imposant buxbomsparterr tyd-ligt kopierad från något corps-de-logi ; eller ett franskt barockslott. På baksidan låg grisahuset; en rostig pump och ett naket stycke ner mot järnvägen. Följt av horisontlinjens ensamma gårdar.

Det var kall, grågrön vinter med avlövade träd och snöfri, frusen bort mark. Föga inbjudande och föga gästvänligt; fjärran från somrig vykortsromantik.

Senhöst och vinter är den perfekta tiden att välja hus. Landskapet saknar varje drag av mild förlåtelse; skröplighet och skavanker går i dagen. Bilden av insmickrande idyll uteblir, och dessutom sjunker priserna.

- Jo, sade vi båda. Här vill vi bo.

Femtusen meter senare tittade Ann-Mari på klockan. Vi skulle hinna en kopp och en ostfralla innan banken öppnade.

Mårtens café ligger på Bommen, säger de som upplevt en tidigare stadsplan. Långt före MTV-musik, rockvideos och flipperspel.

Vi fick vårt kaffe, och radion stod på.

Under natten hade Jan Haweliuzs gjort sin sista färd.

Det blev vår det året också, och vi drog in i byn. Ann-Mari i sin tjugo år gamla Folkvagn och jag på min l larley. Följt av flyttlasset. Femtiofem kubikmeter hopsamlade under tre liv.

Våra respektive tidigare och det gemensamma

Två människor vars vägar korsats. En ny utgång; ett nytt kapitel.

Man måste byta tillvaro ibland. För att gå vidare.

Först var det grusväg; sedan bestämde sig Samfälligheten för permanentbeläggning. Det var nog ett gott beslut. Byn skulle inte få damma igen när styckenas tunga maskiner rullade mellan längorna.

Huset vi köpt beskriver en historia lik så många andras. Varken unik eller häpnadsväckande. För det var uteslutande enkelt folks boningar, utan flärd och präglade av jordnära behov. Måhända med buxbomscirklarna som enda ögonfröjd.

Vår sida av vägen uppstod i tidigt nittonhundratal; den andra kanske kring 1850. Med hus som är något smalare och lägre.

- Här luktar inte förfall, minns jag att jag tänkte första gången jag såg byn. Folk har brytt sig och skött sina visten.

Så var det inte i åtskilliga andra byar vi genomkorsat under våra månader av letande. Med fallande puts och doft av mögel.

För trehundratusen fick vi - efter ackorderande - en bottenvåning på åttio kvadrat, en oinredd kallvind, sexhundra kvadratmeter tomt och ett medfaret grisahus.

Redan när flyttlasset tömt och lämnat kände vi oss

trångbodda i våra tre rum och kök utan matplats. Ändå hade en man och hans hustru bott med fyra barn i två av rummen, och hyrt ut det tredje till byns sömmerska. Som bostad och arbetsplats. Vinden förblev kall. Han lär ha snickrat en del där, och troligen fick barnen sova på övervåningen sommartid men att inreda var det aldrig tal om. Av hennes liv under taket finns en gammal mangel kvar. Av fabrikat Ideal.

Folk på gatan har berättat att de flyttade in 1916. Då var huset redan en handfull år gammalt. Toalett drog man in först 1975; dessförinnan hade man torrdass i grisahuset.

De gamla levde kvar till sent åttiotal. Sedan kom en dam som rev ut panna och vattenburna element med avflyttning på grund av köld som följd. Åtminstone heter det så.

Huset stod tomt och köptes av stockholmare. Det var en familj som belånade vilt, donade och fräschade upp med en dröm om att kunna tillbringa helgerna i Järrestad. Vilket givetvis visade sig vara en geografisk omöjlighet.

Det tog bara ett par veckor för oss att inse att vi måste göra något åt vinden. Måhända var det min svågers och svägerskas besök som utlöste expansionen. Jag ogillar nämligen att vakna och tvingas kliva över sovande människor i tillfälliga nattläger på golvet.

Beslutet att sälja den sista obligationen var lätt. Vi skulle visserligen bli barskrapade men fick i gengäld ett fungerande hus som vi älskar. Skräddarsytt efter våra behov. Med plats

för gäster. Och ostörda hörn.

En snickare från Rörum gjorde jobbet. Själva hantlangade vi. Sommaren var smällhet, och att bära upp tolvhundra kilo gipsplattor för hönsastegen kändes i korsryggen.

Snickaren var en reko karl. Jag har aldrig sett en svensk jobba så hårt och intensivt tidigare. Han tog knappt kissepaus och inskränkte lunchen till två limpmackor och en mugg te.

Innan han började gav han oss en offert på fyrtiotusen inklusive material. När han var klar ville han ha trettiosex.

- Det blev litta' billigare, sade han.

Efteråt bjöd vi på fruktsnaps, åt gravad lax, och väntade på trappan. En bokstavligen skulpterad sak med omlottskurna steg. Modellen kallas ”holländare” av ortsborna, sedan någon hemkommen sailor sett förebilden i Amsterdams smala, höga kanalhus. Där det verkligen gällde att hushålla med utrymmet.

Rummet på vinden gav huset ett lyft. Femtiofem kvadratmeter till.

Under tiden hade murarn i byn huggit upp väggen i grisahuset och satt i en ny dörr. Där-med fick också motorcykeln sin boning. Och när vi skulle betala upprepades historien.

Han hade begärt åttahundra kronor plus dörren på faktura från Lantmännen. Fast när han insåg att vi skulle bo här för gott sjönk priset till sexhundra.

- Mer är det inte värt, tyckte han och körde *him*.

En elektriker från Skillinge drog kablar och förberedde kommande behov, och det blev midsommar. Vi kände oss ordentligt inflyttade, även om tusen detaljer återstod som det alltid gör i gamla hus. Måla, isolera, kitta fönster.

Farbror Bernhard nere pi gatan hjälpte oss att blanda kalk. Ann-Mari slammade och jag strök asfaltgrunden.

Grannarna kom på inspektionsvisit, följt av ett nytt färgband i skrivmaskinen.

Efter förverkligade drömmar var det dags att börja arbeta. Rikets kris hade också drabbat sådana som mig.

Från nyår och fram till slutet av juni hade min bruttointäkt uppgått till tolvhundra kronor. Förlagen var svala och tidningarna köpte knappt. Och när de gjorde det betalade de några hundra för en text. Villkoren kunde inte vara så mycket sämre.

Dessbättre har jag en gammalmodig - och kanske reaktionär - inställning till pengar. Har man inte en miljon löst till ett Hjältevadshus låter man bli. Så enkelt är det.

Huset iordning, garaget klart. Med hojen på i oform-ligt stor pakistansk Wiltonmatta av nylon. F ö en present från några laotiska flyktingar i Eslöv. Folk från Vientiane; människor jag en gång hjälpt med byråkratiskt pappersarbete. A111 står cykeln bra och flott.

- Nästan som i ett finrum, tyckte någon i byn.

Ann-Mari tog itu med den försummade trädgården, svettades och skar grässvål med en afghansk skära - tillverkad av smeden Yaqub i Tashqurghan. På den tiden landet ännu fanns. När Tashqurghan fortfarande var en levande by. Tio år innan ryssen.

Skrivmaskinen gick varm. Nu först fanns tid för arbete, för tvåhjuliga färder med kamera i packväskan.

Jag läste Linnés ”Skånska resa” och njöt av det nya boendet. Folk morsade från trädgårdae och fullplastgrupper. Jag började bli igenkänd; gradvis formades en tillvaro med bekanta ansikten. Liksom i parisiska gathörn.

Fast ”gradvis”. Det heter *lit-etter-lit* på sterlen. Som när svenskarna säger ”pö-om-pö’ Gustav III-fransysk..

Ett landskap att upptäcka. Att genomkorsa och ta till sig.

Hittills okända småvägar steg från kartbladens tekniska konstateranden till liv. De svarta strecken för vägar blev verklighet; så ock sanddyner, klippkust och badvikar.

Det var som om resten av världen inte längre behövdes.

Och kanske är det så. Efter långa resor hittar man sin plats. Byter stäppen eller Mekongs bankar mot Tommarpsån, meandrande genom beten och odlad mark.

En av de första saker jag lade märke till när vi installerat oss i byn var att en av grannarnas husnummer inte stämde.

Hans blekgula länga ligger tvärs över vägen, och jag har den i blickfånget när jag sitter vid skrivbordet. Det är oundvikligt. Att inte se nummer åttionio går inte. En åtta och en nia av gjuten mässing till höger om dörren.

Ägaren heter Blixt, och det är ett välhållet hus. Själv löser han korsord och kör moped in till stan. Hjälmlöst, med dispens från dåvarande Trafiksäkerhetsverket.

Men hans husnummer förbryllade. I och för sig kan ett hus mycket väl heta åttionian om det inte var så att det flankerades av nummer sjutton och tjugoett. Således grunnade jag naturligtvis. Femton, sjutton, åttionio, tjugoett och tjugotre. Den ekvationen kunde jag inte få ut. Fast fråga ville jag inte.

Hela den första sommaren intalade jag mig att åttionio var en gammal fastighetsbeteckning. Precis som att vårt hus med gatunummer åtta heter ett-tretton i hävderna, och att hon uppe på Rikstolvan fortfarande kallar sin gård femton. En kvarleva med andra ord, och med de funderingarna lät jag mig nöjas. Fast min ursprungliga nyfikenhet kunde jag ändå

inte riktigt bli kvitt.

En tidig höstdag kom Blixten ut på vägen, fick syn på mig i trädgården och hojtade.

- Blandning, sex bokstäver. Det börjar på hy.

- Hybrid, svarade jag.

- Tack, sade Blixten.

Nu fick jag min chans. Jag hade ju inte velat tränga mig på med min fråga men efter hybriden hade jag faktiskt en till godo. Utan att för den skull vara påflugen.

- Du, sade jag. Varför heter ditt hus åttionio? Borde det inte vara nitton?

Blixten skrattade och drog sig till minnes det tidiga sjuttiotal som var korrimunsammanslagning och postala gatuadresser på landsbygden.

- Jo, mös han. Det ska va nitton men när ag skulle köpa siffror var *ittorna* slut, så jag tog en åtta. Jag tyckte den var fin.

Livets mysterier har sina förklaringar. Och Blixtens husnummer säger en del om mentaliteten på Österlen.

Siffra som siffra, och dessutom är den vacker. Det är en rätt sympatisk inställning. Skönhet och individualism går före byråkratiska påfund.

I rapsåkern bakom vårt hus låg under bronsåldern en by, och uppe på hällarna någon kilometer bort hade de första järrestadborna sin kultplats.

Trakten har ”alltid” varit befolkad. Tommarpsån var segelbar. Där fanns medeltidens Tumathorp, en mäktig handelsstad med kloster och hanseatiska kontakter. Kyrkan i Järrestad byggdes på 1100-talet i romansk stil. Det var en rik provins med feta jordar, fiske och betydande sjöfart - det senare in i modern tid. Danska kungar och biskopar styrde fra m till den olycksaöveliar freden i Roskilde 1658, då Stockholm tog över.

Om byn i rapsåkern vet man föga. Några utgrävningar haar aldrig gjorts. Och rapsåkern förvandlades nyliten till EU-finansierad träda. Bonden odlar ogräs och får betalt för det.

Vi bor på ockuperad mark och har vår samhörighet med Själland och Bornholm. Separatiströrelsen dricker Spendrups och diggar tradjazz på Hökams café. Det är för kallt och blåsigt för att göra uppror, om inte Ams en dag kanaliserar självständighetssträvandena i ett Alu-projekt.För att öka utlandsupplåningen.

Några snapphanar finns inte längre. En skånsk flagga här och var utgör de enda synliga beläggen på en avsomnad frihetskamp. Som åtminstone kunde gett oss samma ställning som Åland.

Turister från Sverige begår Glimmingehus och äter kebab i hamnen. Till hällarna mellan Järrestad och Gladsax hittar de däremot inte. Sannolikt beror det på en medveten svensk kolonialpolitik. Om man vill hårddra.

Sveriges historia skrevs av svenskar. Då blev Christian den Gode istället tyrann, medan massmördaren Carl XI fick en gråkappas skepnad; en nitisk regent som med rikets goda för ögonen talade om var skåpet skulle stå. Det som legat på dansk jord tegs ihjäl. Således nämns knappt hällarna vid Järrestad, inte ens i historieböckerna. Annat än med - på sin höjd - några pliktskyldiga rader. Som funnes de inte.

Andå är bronsåldersbyns kultplats ett av Sveriges största och märkligaste fornminnen från tiden. Mindre än Tanum men troligen god tvåa.

Vägen dit är lätt att beskriva. Vid kyrkan i Järrestad svänger man mot Gladsax, korsar järnvägen och passerar Nisses snickerifabrik. Uppe i Wilhelmsberg kröker vägen ner i en böljande kurva, och mitt i den stannar man. Riksantikvarieämbetet har visserligen satt upp en liten skylt men den är snudd på omöjlig att se för den som inte vet var den står. Som ville man inte riktigt visa. Sedan är det bara att promenera ett par

hundra meter till vänster. Over fäladsmarken.

Synen är mäktig. Urberget går i dagen, och när man kisat mot solen en stund - och vant blicken vid stenens gråskala - framträder ett tusental figurer. Grått-i-grått.

Störst och skönast är Dansaren. En gracil, magisk gestalt som - i varje fall för mig - leder tanken till Monsunasiens tempel. Själv kallar jag henne givetvis dansösen. För det är en kvinna. Eller kanske en hjort?

För gissningsvis tvåtusen år sedan virvlade hon över hällarna, tillbedd av rapsåkerns folk. Hennes fotsteg smyckar stenen, huggna likt en svunnen koreografi vars innebörd vi inte känner.

Solkors, ringlande ormar, ryttare och skepp fullbordar mästerverket. Farkoster som en gång stävade uppför Tommarpsån med last från fjärran orter.

Ristningarna sätter fantasin i rörelse, föder tankar och funderingar. Vad var det för dans hon utförde? Vad fanns i skeppen? Och vilka var roddarna? Fria män eller slavar?

Ormarna - fast de kan lika gärna vara fornnordiska drakar. En av dem har jag sett på pränt. I Asger Jorns märkliga kvarlåtenskap; dokumentationen av nordisk folktro. Men så var han också dansk. Med danskens känsla för Skåne.

Själv ritade jag av en av reptilerna och fick den tatuerad i rött på vänster underarm. Ovanför vingen med Harleys devis; *live to ride*. Ett möte så gott som något. Bronsålder och

evo-motor.

Jag åker ofta till hällarna, ensam eller med besökare. För de senare är ristningarna lika okända som de var för mig innan jag flyttade hit. De finns och är men gör inget väsen. Tysta hednaminnen på jord som länge var dansk, och därmed lätta att förtränga till glömska.

Grått urberg i tovig vegetation. Av skålgropar finns här ett hundratal, svåra att upptäcka men när man väl fått syn på den första ställer ögat in sig. Små inhuggna kaviteter, konkava cirklar; exakt formade.

I Bonniers lexikon står följande att läsa:

> Skålgropar, folklig benämning älvgropar, gropar med ca 3-5 cm i diameter, under förhistorisk tid inhuggna i magiskt syfte i berghällar el megalitgravarnas takstenar. S:s närmare innebörd är okänd.

Det finns en berättelse om skålgroparna - en skröna eller en sann historia från en dåtida verklighet. Med kopplingar till fertilitet i kulten.

Fertilitet! Kanske är det just därför som det tilltalar mig så mycket. Som stenstoderna av *yoni* Och *lingam* i Indiens djungler, eller i Nepal när Terai reser sig mot bergen.

En jungfru påstods ha förts från byn till kultplatsen varje år inför sådd. Uppe på hällarna mötte hon en ung man - troligen svendom - för ett rituellt samlag. Efteråt fick hans säd

rinna ur hennes slida ner i skålgropen, där sekreten blandades med krossade fjolårsax. Därefter bringades den smetiga massan till byn som ett offer - en tribut till gudarna med böner om god skörd. Och jag kan tänka mig att riten följdes av ett hejdundrande kolifej, där nya liv alstrades till båtnad för samhällets fortbestånd.

Naturkraft, urkraft. Fjärran från glädjedödane påvar och Luther.

Om sanningshalten i dessa påståenden bryr jag mig egentligen inte. Jag tycker om historien som den är.

- Bygg fler asatempel, läser jag på en bil i korset. Bredvid dekalen från Sjöbopartiet.

Ännu långt in på sjuttiotalet sjöd Järrestad av liv. Här fanns Konsum och två andra livsmedelsbutiker, plus någon som sålde litet av varje. Jämte två konditorier med servering, där man också kunde köpa bröd&mjölk.

Idag är de alla borta. Den sista affären tog ner skylten den nittonde mars 1983, och ersattes av fiskbil och rullande lanthandel - ombyggda gamla bussar som sett bättre tider. Det påminner mycket om franskt bakvatten, om små tysta bondbyar långt borta från allting. Men tåget går fortfarande, och har så gjort sedan medio december 1882. Flera gånger om dagen med stopp vid en lätt vandaliserad kur, där några lokala punkare sprejat sin hyllning till Sisters of Mercy. Det gamla stationshuset står kvar ett stycke därifrån, transformerat till bostad.

1900 var tegelbygget i Näckebodalen klart; två våningar industri vackert placerade i åkröken. Här tillverkades först ättika, och uppe på Rikstolvan byggdes en stor folkskola. Den var i bruk till 1968, varpå den vandrade från tillfällig affär och toffelfabrik i samhällsregi till privathus.

1909 blev ättiksfabriken skoläst, och något år senare köp-

tes verksamheten av den från Preussen invandrade Albert Davidsohn. Som ville komma närmare till råvaran - Skånes bokskogar. Plus ett lokalt kraftverk.

Han drev firman huvudsakligen från Strandvägen i Stockholm, tills det blev dags för sonen Carl Albert (f. 1919) att ta över. Och utveckla firman till en världsindustri byggd på dåtida *hi-tech.*

Davidson gav byn en period av industriell guldålder med bl a export av skolästmaskiner och vulkaniseringspressar för tillverkning av skor med formpressad gummisula över hela världen. De besvärande prickarna över ä:et försvann, och fabriken hette kort och gott *skolast.* En internationalisering långt innan Skånska Cementgjuteriet började kalla sig Skanska. *Made in Jerrestad* blev ett begrepp. Liksom den mer folkliga benämningen på verksamheten i Näckebodalen: *Judens imperium.* Tillika Gambias konsulat.

Sonen Davidson blev - och är fortfarande - en man omvävd av skrönor och myter, som alla slutar på samma sätt. Med klurighetens seger i någon invecklad affärstransaktion. I Indien el -ler Västafrika. Den historien har blivit en separat skrift: *IMPERIET I NÄCKEBODALEN* .

Under skolasts storhetstid, då ofärd och krig fick behovet av militärkängor att växa lavinartat, arbetade omkring tvåhundrafemtio man nere i dalen. För en lien by var det en svindlande stor arbetsplats.

Skolast konkursade 1967, rekonstruerades ch försvann. Bottenvåningen fylldes med mekanisk industri - underleverantör till bl a Volvo ch Tetra. I ett hörn tillverkar en farbror tivolivagnar, och i ett annat ryms en Harley-Davidsonverkstad med gaffelkronor av som specialitet. Och det lokala knuttegänget huserar under taket.

I Nordisk Familjebok ser jag att byn hade 507 ivånare 1909; idag ligger siffran kring fyrahundra. Fördelade på ett hundratal hus och gårdar.

Järrestad var ett riktigt samhälle där människorna drömde om en bättre framtid, sedan skolast skapat nya utkomstmöjligheter vid sidan av jorden. Hemmasönerna behövde inte längre bli drängar. De kunde få jobb och kontant betalning, och en och annan kom till och med ut i världen för att montera ihop Davidsons maskiner. S-förengen var livaktig och arbetarrörelsen vann terräng i det agrara landskapet. Sedan kom utvecklingen, tillbakagången.

Snickerifabriken är Nisses pappas verk. Den öppnade 1947 och är vid sidan av mekaniska i Näckebo byns enda arbetsgivare. Sedan stansknivsverkstaden, smedjan och åkeriet stängt. Resten är lantbruk och enmansoperationer: målare, murare och pianostämmare. Plus konstnäre r och hästgårdar. Och Konstvecka varje påsk.

En kväll orn året är det loppis på idrottsplatsen, och det är ett evenemang som drar så mycket folk att trafikpolisen måste

komma och dirigera i korset vid kyrkan. Från Gladsaxvägen till Rol-les brevlåda. Bingo spelas dock veckoligan. I för-samlingsgården, sedan sekulariseringen reduce-rat guds-behovet till ett fåtal familjehögtider. Där konfirmationen fort-farande är årets stora händelse.

Jag köpte min motorcykel en spirande vår ungefär samtidigt som Ann-Mari skaffade kolonilott på Banängen. Vi bodde fortfarande i Eslöv, och även om objekten för vår respektive trängtan låg ljusår från varandra var våra bakomliggande motiv identiska. Att göra någonting annat; att införa ett nytt moment i tillvaron.

Med utflugna barn kan man plötsligt unna sig. När föräldrarollen vandrat från försörjare till rådgivare.

Ann-Mari är uppvuxen på landet och saknade grönskan. Kolonin fyllde ett behov och gav stor tillfredsställelse. Själv är jag mer asfalt. Och jag hade sneglat på hojar en tid liksom hon på gröna plättar. Bil kör jag f ö inte, eftersom det inte roar mig. Jag hade en Volga i Afghanistan och det räckte.

Jag minns tydligt den där morgonen i början av maj. Minns hur jag satte mig käpprätt upp i sängen och frågade om hon hade lust att köra mig till Malmö och köpa en Harley-David-son. Bara så där; vi hade inte ens talat om saken tidigare.

I min barndom fanns några bönpallsåk på kaffebrännare. Som vuxen hade jag kört litet japan och åkt lättviktare på Borneo. Det var det bele. Någon hoj hade jag aldrig ägt och

heller inte tänkt köpa om jag skall vara ärlig. Men intresset hade plötsligt kommit några månader tidigare, sedan en tidning bett mig att göra ett reportage hos Hells Angels i Köpenhamn. Jag blev fascinerad, och en idé föddes.

Vi tog Folkvagnen till Malmö efter frukost, och jag köpte det jag hade råd med. En rubinröd XLH. De större maskinerna kostade för mycket, och man skall någonstans börja. En Sportster dög därför mer än väl för mina behov. Att somliga skäller den för tjejhoj stör mig inte. Jag har hellre en liten fabriksny cykel än en stor begagnad. Som kräver ständigt skruvande.

Jag jublade som ett barn inför nyförvärvet, och det var precis så roligt som jag föreställt mig. Känslan. Fartvinden i ansiktet. De erogena vibrationerna som fortplantades genom kroppen och gjorde varje körning till en nära nog samlagsliknande njutning. Plus den totala friheten och det dovt mullrande ljudet; att bara ge gas och dra på. Det fanns ingenting att ångra. Hon var värd varenda krona.

Omgivningen reagerade naturligtvis. Mina barn tyckte att jag inte var riktigt klok, och andra höll mig för galen. Utom gamla fru Forell.

- Jag vet hur det känns, sade hon och smekte maskinen. Jag hade en Matchless på trettiotalet och drog grusvägen Malmö-Simrishamn på mindre än en timma.

Med hojinnehavet öppnade sig en annan värld. Jag fick

plötsligt nya bekanta, allt från unga killar till grånade återfallsknuttar. Och entusiaster som alltid kört. Somliga var gängmedlemmar - andra helgåkare, och det som slog mig från första stund var den totala sammanhållningen, hyggligheten och tillmötesgåendet. Om något krånglade dök det ofelbart upp en 0lle, Dunken eller Skruven med goda råd.

På stan, vare sig det var i Eslöv, Simrishamn eller Malmö kom människor jag aldrig tidigare växlat ett ord med fram och började prata. Åldrade män drog historier om svunna tider med läderhuva och strut, medan andra bara ville lyssna på ljudet när jag startade.

Den verkliga höjdaren upplevde jag när jag efter ett tandläkarbesök i Lund drog i gång hojen utanför stadsbiblioteket. På gatan kom två gamla, riktigt fina damer. Med tonvikten på or det *fina*.

- Oh en *harrli*, sade den ena till väninnan; på ädelskånska. En sån gav jag min man i bröllopspresent.

Det var 1929 fick jag veta, och vi konverserade länge på gatan. Fast utan hoj som beröringspunkt hade de nog hållit hårt i handväskorna och knappast självmant inlett ett samtal med en okänd, svartmuskig karl i läderjacka.

Så började bojtiden vid fyrtiotre års ålder, och allt fortsätter. Med ständigt nya möten och bekantskaper. Och visst sväller jag av fåfäng stolthet när folk stannar, pekar och tittar. Men jag förstår inte riktigt deras fascination. Ty hade jag sut-

tit på en betydligt kraftigare och dyrare japan skulle ingen ens ha bevärdigat mig en blick. Medan den minsta och billigaste maskinen från Juneau Avenue väcker uppmärksamhet.

Sannolikt beror det på *myten*. Allt som man medvetet eller omedvetet läser in. Alla, utom från öster kommande invandrare. Ynglingar och män utan relation till filmer som ”Vild ungdom” och ”Easyrider”. Där går en klar kulturgräns.

Redan efter ett par veckor i Järrestad frågade mig en ung kvinna inne i Simrishamn om jag bodde där jag bodde.

Först förstod jag inte riktigt vad hon var ute efter men jag kunde ju för den skull inte förneka fakta.

- Pågarna har en klubb nere i dalen, sade hon och du är välkommen dit på torsdag kväll. På en fika eller en bir.

Nere i dalen. I det som en gång var den ättiksfabrik som blev skoläst.

Knappt två år senare blev jag invald som fullvärdig medlem i MC-gänget. Äldst och utsocknes och i begynnelsen misstänkt för att vara nollåtta. Invald efter att ha slitit som *hangaround* och *prospect*.

Mitt ryggmärke bär jag med stolthet. Ty grunden för medlemskap är densamma i alla klubbar. Oavsett vad polis och mediga säger. Att vara en bra kompis.

Och credot ligger fast. *Biker forever, forever biker.*

Samvaron med MC-gänget förändrade mycket. Jag lärde känna andra människor fjärran från akademiska intriger och publicistiska kotteribildningar. Snickare, plåtslagare, elektriker och rörmokare. Det var befriande, och gav inblickar i en mer handfast verklighet - efter att åravis ha umgåtts med poeter och skribenter.

Tonen i gänget är förvisso rå med ett stundtals tröttande grabbsnack koncentrerat till kön och brännvin. Men det finns också något mer och svårbeskrivbart; en sorts värme och ett samman-hållet kamratskap, där folk ställer upp. Presti-gelöst och framförallt utan tillgjordhet. Närma-re än så kan jag inte komma på pränt.

Måhända snuddar jag nu vid ett av skriva-rens problem: att vara delaktig och veta men inte riktigt kunna ge ord åt det man vill säga. Inte hitta rätt valör, rätt formulering - som om mitt språk inte räcker. Ibland kan jag grunna på en enskild mening i veckor. Den finns i bakhuvu-det, tränger upp, omformas och bearbetas.

Typiskt manliga sysslor ger mig tankero. Disk, dammsugare, tvättmaskin och strykjärn är oöverträffade storheter.

Fångad i det mekaniska kan hjärnan arbeta.

Dagarna i byn - liksom en gång i Eslöv - följer ett schema av privat vardag. Jag joggar efter en lätt frukost. Från Järrestad till Östra Tommare. Det blir åtta dagliga kilometer året runt, och en massiv syreberusning. I Paris simmar jag parentetiskt under Hallarna, eller springer bakom fortet i Vincennes. Sedan duschar jag och dricker kaffe, väntar på posten och sköter min korrespondens. Jag tar hojen in till stan, klämmer en lunchmacka och en packe tidningar på biblioteket, och när jag åter är hemma väntar skrivbordet. Vanligtvis fram till midnatt med paus för en sen eftermiddagsdrink och dagens enda lagade måltid.

Innan vi lägger oss brukar vi fösa oss med en pilsner på vinden och låta dagen rinna ut.

Jag älskar den sista vakna timmen med småprat och stilla musiklyssnande. Byn sover sedan länge, och om vi känner för det tar vi en kort promenad ut på fälten. Stjärnhimlen och det kompakta mörkret.

Dagarna är varandra lika. Men det finns avbrott. En resa, ett föredrag eller ett par timmars inhopp som fransklärare på skolan.

- Så är det, som folk säger.

Man finner sin rytm och livet går vidare.

Harleyåkandet gick rakt in i blodet. Hur och varför kan jag inte riktigt förklara. Jag trollbinds helt enkelt av maskinen; uppskattar umgänget med likasinnade.

Det fanns mycket att lära innan jag kunde hänga med i samtalen men efter en tid fann jag till min förvåning att jag började begripa.

Transformationen är märklig. Från akademisk stadsbo till knutte på landet. Förändringen kunde inte bli mer total. Ett intresse och ett nytt sätt att leva. Pannor rynkas förvisso men det är rätt festligt att komma in i en fullsatt sal i knarrande läder med ryggmärke och tatueringar, och tala om islam, upphovsrätt eller starka verb. Exhibitionisten i mig njuter, och kulturkrocken finns där. Man skall se ut på ett visst sätt om man har titlar på visitkortet. Så är det.

Jag får en kick av MC-stuket, och känner stor vällust när jag grenslar cykeln. Som blivit en del av tillvaron och präglat. Om än i mogen ålder.

Jag inbillar mig att t ex golfare upplever något likartat. Åtminstone verkar det så de gånger jag taxar in på en golfklubb efter vägen för en kopp kaffe. Alla pratar golf, alla ser

likadana ut. Och tillbringar så mycket tid de kan på banor och i klubbhus. Det finns beröringspunkter även om bikerlivet är stökigare, rörigare och på något sätt mer alltomfattande.

De dagar jag inte kan köra får jag abstinens. Det gäller i synnerhet på vintern, när snö och halka skapar rent fysiska hinder. Fast det finns hela tiden glipor i klimatet, glipor då det går att rulla ut och bränna en mil eller två. I kölden. Stunder av lycka då man drömmer om sommar och farbara vägar. Asfalten ligger där och väntar, och plötsligt en dag är det vår med lärksång och dovt Harleymuller. Landet öppnar sig, och friheten blåser i håret.

Under den varma årstiden kör jag barhuvad - med vederbörligt tillstånd. Det har gett mig många intressanta inblickar i polisiärt beteende. Simrishamnspoliserna är hyggliga och pratsugna. De kollar papper och säger ”kör försiktigt”, medan deras kollegor från Kristianstad skriker, gormar och drar på sig JO-anmälningar. Men så ligger inte heller Kristianstad på Österlen.

Att köra utan hjälm är ytterst en integritetsfråga. Jag bestämmer vad jag har på mig när jag sitter på min motorcykel. Inte politiker, inte byråkrater. Vill jag spräcka skallen och dö direkt är det min sak. Lika väl som jag kan välja hjälm och ett liv i rullstol om det smäller.

Efter en tid modifierade jag hojen. Från första början var

min avsikt dock att hålla henne helt i originalskick men efter några tusen mil reviderade jag sakta min uppfattning. Ivrigt påhejad av omgivningen.

Det finns en estetik bland Harleyåkare. Många ser en fabriksny cykel som ett råämne, något man förändrar och bygger om till en indi-viduell maskin. Och då handlar det inte längre om dekorlack och extra krom.

Själv hade jag hittills nöjt mig med att regist-rera hojen för passagerare. En ”sockerbit” som bönpall och extra fotpinnar följt av besiktning. Sedan korn en *sissy-bris* och ett *rack*, ryggstöd och pakethållare om man så vill. Plus en örn likt en kylarprydnad på stänkskärmen, något som i sin tur gav mig körförbud hos Bilprovningen. Innan jag kunde visa Vägverkets regelsamling och be-lägga att fästskruvarna var av ett vekare mate-rial än själva örnen. Det resonemanget gäller f ö också för utsmyckningen på Rolls Royce och Ja-guar.

Jag är kortväxt och XLH är den högsta av alla Harlegs modeller. Alltså behövde jag få ner sa-deln, och därmed öka bekvämligheten. Dessut-om pockade fåfängan efter ett fräckare utseen-de.

Lasse i Näckebo, han med verkstad och gaf-felkronor stä] Ide genast upp, och vi höll på i fjor-ton timmar.

Först skiftade vi krona, och breddade avstån-det mellan gaffelbenen med distanser. Sedan jag polerat bort vinterns frätande, svarta sår av vägsalt. Ann-Mari kom ner och drack

en öl, och vi småpratade i sommarkvällen.

Den nya kronan har fyra graders fast *rake,* vilket förändrar vinkeln och förskjuter tyngdpunkten. Därmed sjönk sadeln två tum, och för att fixera det tillståndet fick vi svetsa ut swingarmarna och dra bak dämparna till nya fästen.

Effekten märktes direkt. Fronten blev bredare och man sitter lägre på bekostnad av en något stummare fjädring. Därefter kompletterade vi med *hi-ivaypegs* framför fotpinnarna, så att jag kan köra med raka ben. I viloläge utan att behö-va böja knäna.

X1-11:n har en futtigt liten bensintank; styvt sju liter. Det räcker till femton mil, optimalt ader-ton. Men den två liter större King Sportstertan-ken kostade runt fyratesen, så det fick anstå. Jag tankar hellre litet oftare. Och bensinstopp har jag bara fått en gång. I krokarna kring Wimmerby. Till Paris och Norrland har det gått galant. Om än med många påfyllningar.

Naturligtvis skulle jag vilja ha en större hoj men det är för dyrt just nu. En FXSTC kostar bortåt hundrasextiotusen, och de pengarna har jag bara inte.

Fast danska Harleyåkare har det värre. Där är priset mer än det dubbla genom en tvåhundraåttioprocentig tull. Alltså vågar jag aldrig parkera obevakat i Köpenhamn. Två man och enpick-up kan lyfta en hoj snabbare än blixten.

Det finns bara ett dyrare ställe på jorden, och det är Sydafrika.

Om *ljuset* på Österlen har det skrivits åtskilligt; och skrivs fortfarande. Jämförelser görs med Ska-gen och Provence - inte helt utan orsak. Havet skapar ett speciellt skimmer, och landskapet är rasande grant. Ömsom dramatiskt, ömsom tryggt leende. Som vigt åt poeter och konstnä-rer.

Folk från Uppsverige säger sig längta hit; många sommargäster drömmer om att bli bofas-ta. I varje fall som pensionärer.

Tyskar köper hus, och njuter av frid och yta. Det är fullt förståeligt efter gyttret i Ruhr; stor-stadsträngsel och betong. Den unika allemans-rätten får de på köpet.

Visst är Kåseberga vackert, visst böljar Brös-arps Backar. Haväng smeker ögat, längor och lugna byar, hedland, hav och rapsfält. Och vill man ha myller begår man Kivik i juli, när mark-naden är på var mans läpp.

Ett landskap besjunget i konst och littera-tur ... och i bakhuvudet ekar Piratens skrönor.

Däremot talar man sällan om *mörkret* på Österlen. Risken att bli missförstådd är stor, särskilt om det som kan uppfattas som kritik kommer från en inflyttad. Men det finns

ingen illvilja i det jag noterar. Snarare en sorts kärlek, för provinsens möjligheter är enorma. Jag betraktar med antropologens ögon, och det jag ser är i stora stycken jungfrulig mark. Som kunde strösslas med arbetstillfällen om någon verkligen satsade. Fantasifullt, utan att fastna i stelbent svensk byråkrati.

Sillen utnyttjar vi. Men äpplena!? I drömmen ser jag österlenek calvados, ett stycke Norman-die vid sidan av must, cider och mos.

Provinsen är lika mycket bakvatten som idyll, ett stillestånd i fager trakt där var och en är sig själv nock. Där det mesta bör bli som det alltid varit, och där innovationer ses med skepsis; åt-minstone bland äkta österleningar. Man föds, le-ver och dör på Osteden, och besöker på sin höjd Malmö. Inte Ystad som hålls för fisförnämt.

För nya tankar och - om man så vill - utveck-ling svarar i huvudsak de inflyttade, och deras verksamhet smittar knappast av sig.

På så sätt uppstår två parallella världar. In-flyttade umgås med inflyttade, österleningar med österleningar. Förvisso möts sfärerna ibland men de vattentäta skotten består. De inflyttade tar gärna till sig av ortsbefolkningens kunskap men det är inte med nödvändighet ömsesidigt. Ty samhället är skiktat, och det har historisk grund. Skillnad på folk och folk har det alltid varit.

I gamla tider stod adeln och storbönderna högst på skalan. Efter dem kom självägande bru-kare och därefter lantarbetare, följt av ett dag-lönande proletariat - in i nutiden. Jämsides fanns en motsvarande hierarki med skeppare i toppen och fiskare längst ner. Jordbrukarna levde sina liv; de som fick sin utkomst av havet sina. Och stadsborna var stadsbor.

Mörkret på Osteden är varken ålagillen, tjuvjakt, hembränning, smuggel eller andra heder-värda sysslor. Nej, det handlar snarare om ett förhållningssätt till världen bortom Nybrostrand, om en sorts mental seclusion. En brist på nyfi-kenhet och en ovilja att ta till sig det utanförlig-gande. Där allt bortom provinsen är ”konstigt” och ”ingenting” för oss.

Det är inte xenofobi, ty främlingen - och sär-skilt hans plånbok - är välkommen. Dylikt gör man snarast affär av med rubriker typ ”Tysk köp-te Perssons hus kontant” i ortsbladet. Men hans värld är ovan; inte hotfull utan annorlunda. Den rymmer inget - eller föga - värt att anamma, ef-tersom det som alltid varit är fullt tillräckligt.

En gång blev jag faktiskt ombedd att delta i tyskjakt. En farbror med hagelbössa dök på mig någonstans och undrade om jag inte tyckte det var för djävligt att utlänningar skulle få köpa i byn.

- Vi skrämmer bort den djäveln, sade farbrorn, för du

vill väl heller inte ha tysk här?

- Det är väl bättre att tyskjäveln köper huset och sätter det i stånd, svarade jag. Bättre än att det står och ruttnar. Låt tysken bo här om han vill, så länge han inte stör oss.

- Så du tycker det, kom det från farbrorn. En tysk här hos oss ... en svartskalle...

- Du, sade jag. Jag är också svartskalle.

- Det räknas inte. Du pratar ju svenska.

Sedan gjorde jägaren helt-om, och gick *him*.

Någonstans såg jag en förbudsskylt. Med en överkorsad iiegor. Och en gång frågade man mig om jag verkligen - som det påstods - ätit en gro-da.

Av och till har jag vikarierat som språklärare i Simrishamn och Tomelilla, och av och till har jag undervisat vuxna; komvux och sfi. Och det jag märkt bland unga svenskar från trakten är en sorts låsning.

Bor man i Tommare är det snudd på oöver-stigligt att gå på kurs i Kristianstad - trots sam-hälleligt stöd och en flora av bidrag. Att söka sig ut i världen är ingenting för vanligt folk, trots att ”ut i världen” är liktydigt med Lund eller Hässleholm. Det är för långt bort från det invan-da. För långt från mor&far. Det heter f ö mor&far. I ett ord.

Rristen på nyfikenhet förvånar mig - i ett samhälle fyllt av s k datoriserade motorvägar. En möjligheternas värld där allt förefaller öppet. För den som vill finna kunskap. För den som har frågor.

Förvånar mig; fast kanske ändå inte. Ty vem behöver arbeta med sin nyfikenhet när andra ”fixar rubbet”? När man från vaggan vant sig vid att bli omhändertagen.

Om bristen på nyfikenhet har jag ett banalt exempel. Banalt men talande.

Jag vikarierade på skolan för att få in en peng. Vid några tillfällen hade jag ett par invandrade flickor i klassen, och när de inte förstod en glosa förklarade jag. På turkiska, farsi eller arabiska.

Men ingen av de svenska eleverna ställde den för mig naturliga frågan. Jag menar, hade någon av mina lärare - när det begav sig - plötsligt bör-jat prata i exotiska tungor skulle jag undrat hur det kom sig.

En bekant i grannbyn fick en provprenumeration på en rikstidning utgiven i Stockholm. Men det var inget vidare. Det fanns ju inget att läsa i den tidningen. Till skillnad från i Ystads Allehanda.

- Det har stått i tidningen, säger man och syftar uteslutande på YA.

Andra aviser är något för inflyttade.

Eller som när jag taxar in i byn på kvällen efter att ha varit i Köpenhamn, på jobb eller hos vänner. Med en Martiniflaska och en låda cigar-rer surrade på hojens rack.

- Ända i Köpenhamn, får jag höra. Fram och tillbaka på samma dag?!

Ändå är det bara nio mil till färjan i Limhamn.

Men sådant gör man inte. Och framförallt inte spontant. Även om man råkar vara ledig.

Hökam med sitt jazzeaf é inne i stan preciserade en gång, när en gäst bredde ut sig vitt och brett.

- Det finns gott om förståsigpåare här; ett par av dom har faktiskt varit i Malmö.

Fast så långt som till Malmö åker man ogär-na ensam. Helst skall man ha någon med sig. För att mildra mötet med det främmande. Och många nöjer sig med Mobilia i utkanten, efter-som stadstrafiken skrämmer.

Österlen är ett bakvatten, och inte mig emot. Jag har själv valt att bo här. Det finns en värme och en charm, ett land att älska. Samtidigt måste jag notera. Det är måhända en yrkesskada.

I bakvattnets bakvatten frodas avarterna, knappast genomtänkt och säkert inte i grunden illasinnat. Det är den vulgära rasismen som spirar tillsammans med en nymornad nationalsocialism på bas av okunnighet. Både hos gamla och unga.

Negativismen mot invandrare finns där, när det i själva verket är flyktingpolitiken man har synpunkter på. Rasistiska skämt är legio, och det flabbas vilt över gåtor som att skillnaden mellan en iransk kvinna och en gris är att grisen inte har mustasch.

Fast de unga togolesiska män jag en gång undervisade i

svenska i Smedstorp var helt OK. Despelade nämligen fotboll.

I skolan hade kollegiet synpunkter på en gosses hakkorsemblem, och skolledningen ringde hem.

- Jag är stolt för att min son är nazist, sade mamman.

Som egenhändigt sytt fast märkena på juniors bombarjacka.

Pågen var fjorton; mamman högst trettiofem.

Att den allmänna bildningsnivån på Öster-len är lägre än i övriga riket kan statistiskt be-läggas. Liksom att högstadieeleverna ligger un-der riksgenomsnittet på de centrala proven. Gymnasieskola fick man först 1980. Alltså tar det lång tid att komma ikapp.

Att det finns två världar märker man efter en tid. En för genuina österleningar och en för oss andra. Fast ingen säger det rent ut. Säger det som alla vet.

- Det här är inget för oss.

För ett par år sedan tog en inflyttad bekant med sig en av traktens gummor på en liten runda i bil. Hon var gott och väl åttio, och hade bott i sitt hus sedan hon var tjugo. Det var en kärnfrisk, litet vindpinad tant med gott humör och gott gry, som ett knotigt träd på den yttersta kob-ben i havsbandet.

När de kom till Brantevik undslapp det henne att så långt bort från längan hade hon inte varit under hela sitt vuxna

liv. Ändå var det bara en styv mils färd.

Tanken ger mig svindel. I mer än sextio år hade hon levt vid grusvägen men till havet såg-ra minuter från hemmet hade hon aldrig kom-mit. Och det berodde varken på dum-het eller oförmåga. Men där fanns inget för henne. Hon hade daglönat i betlandet, och hade sitt. Det räck-te. Sina första kaffekoppar fick hon parentetiskt av inflyttade grannar. Omkring 1980.

På stan träffar jag gubbar som aldrig åkt tåg. Ty trots att de bor vid järnvägen är en tågresa något främmande. I ur och skur tar man mope-den istället. Med en gammal marga-rinlåda av trä surrad bakom sadeln för dagens inköp.

Om detta pratar vi ofta när vi sitter på vin-den och väntar in natten. Sedan hon slitit i träd-gården, eller kommit hem från jobbet; ett vikari-at på biblioteket eller en period i utbildnings-världen. Om människor som lever på gränsen till tjugohundratalet men blir kvar i det invan-da. Det trygga. I föräldrarnas liv.

Bakvattnet kallas ibland Tattarstråket. Med samma folkliga exakthet som att vägen mellan fälten heter ”promillespåret”.

Man tar två supar till maten om lördan, och kör him. Det värsta som kan hända är att man går i diket eller får raps i kylargrillen. En buckla i plåten ordnar man själv.

Så är det, och fan ta alkotest. Det är och förblir ett på-fund av stockholmare. I Danmark gäl-ler noll-komma-åtta, och vi är danskar. Här skall inte Carl XI:s nutida knektar komma och läsa lagen för oss.

Fria män kan ta sig en djävel och köra Ama-zon över styckena. Så att hararna skriker och fasanerna flyr.

Tattarstråket är laglöshet, svartjobb, fylla och slagsmål i en anda där man sköter sig själv. Där det som dugt hittills duger i fortsättningen.

När man super skall det vara eget bränne från den egna pannan i rostfritt, svetsad av någon kompis i granngården.

Systembolaget undviker man helst, och jag har träffat åtskilliga som aldrig ens druckit Systemsprit; än mindre be-sökt den statliga butiken. Starkölen kommer med tradare från Tyskland, eller båt från Bornholm. Liksom de enstaka flas-kor whisky som ibland konsumeras vid födelse-dagar och gillen. Eller också känner man någon som varit utom-lands och har med sig. Det ligger en sport i att inte gå till Systemet och föda Stock-holm med skattekronor.

Fast inställningen till konsumtion av alkohol är ibland nästan luthersk. Dricker i veckorna gör bara utslagna, in-flyttade och sommargäster. Medan österleningen tär när han är ledig, och aldrig före en jobbedag. Det senare fick jag bl a höra av en granne, som kom in en kväll och hjälpte mig med några saker.

- Vill du ha en whisky? frågade jag.

- Ånej, inte mitt i vickan.

Tattarstråk. Det får mig att tänka på Caldwells ”Tobacco Road”. För det finns likheter.

I somliga byar härskar förfallet hundra meter bortom ”centrum”. Färgen flagnar och bilvraken belamrar, uppställda bland allsköns bråte. Som i östra Tyskland under DDR-tiden. Ibland tror jag knappt jag är i Sverige.

När det är marknad kommer existenserna fram ur sina gömslen, och det är ett typgalleri. Som hämtat från Piraten eller Lubbe Nordström.

Stampade jordgolv 1996, farbröder i keps och konfirmationskostym, tandlösa kvinnor med vuxna döttrar i blanka husvagnskläder. Dallrande feta mödrar med lika många förhållanden bakom sig som barn.

Den natten strömmen gick frös vi som hundar.

Snön hade fykt i dagar. Det var ömsom dagsmejor, ömsom tio minus. Blåsten på Österlen kan vara obönhörlig, och jordflykten där vinden le-gat på gav de snöhöljda fälten en brun ton med dyner som i Dasht-e Kevir eller Sahara. Snödri-vor pudrade med O’Boy, och tanken gick till choklad-sprängd halva från Orientens confiseu-rer. En Haci Bekir i Istanbul, en Groppi i Kairo.

Det var i februari med is på uppfarten och is på vägen. Att försöka rulla ut motorcykeln var inte ens att tänka på, och under två veckor fick jag motvilligt ta bussen in till stan när jag skulle handla.

Strömavbrott mitt i vintern i ett hus med en-bart elvärme visar hur sårbart vårt moderna sam-hälle är. Vi hade just avslutat middagen när det plötsligt bara blev svart; hos oss och i alla hus inom synhåll. Det enda vi kunde göra var att hoppa i säng med långkalsonger under tränings-overallerna, i sockar och med så många plädar och filtar vi kunde hitta.

Från början fanns naturligtvis vedspis i köket - och kamin - men de åkte ut i en förhastad saneringsiver. Det var

damen före sommargästerna som sålde till oss, hon som kölden tvang på flytten.

Vi låg där och huttrade, tätt sammanpressa-de med varsin mugg rhumförstärkt te och filo-soferade över behovet av alternativa energikällor. För att väckas fram på småtimmarna av att allt gick igång. Lampor lyste och TV:n brusflim-rade.

Murstock fanns, och den såg bra ut. Men så var det utrymmet. En kamin på bottenvåningen rymdes inte med mindre än att vi möblerade om från total funktion till motsatsen.

- Vinden, sade Ann-Mari. Där borde det gå.

När vägarna åter blev farbara körde vi till Messias Olsson i Attusa. Sedan folk i byn sagt att han var en jävel på kaminer. Gamla hederliga saker av gjutjärn. För vi ville ha något med år på nacken, något från tiden när huset byggdes.

Inget problem, menade Messias Olsson. Kom med ut i garaget.

Messias. Först reagerade jag på hans förnamn, och tyckte det lät konstigt. Men egentligen är det inte märkvärdigare än att folk heter Kristian eller Maria. Eller Jesus i den spanska kulturkretsen.

Olsson är dessutom hederligt, även om hans far hette Anton. Jag har väldigt svårt för konstruerade svenska efternamn. Sådant som Bjälkenteg och Klykhagen. Då är det be-

tydligt bättre med Glamborn, som åtskilliga heter i provinsen. Det kan ju bara betyda att man är utslussad under glam med klackarn [illegible]et. Som det skall vara med andra ord.

I Messias Olssons garage fanns ett par hundra gamla gjutjärnskaminer i mer eller mindre rsigt skick. Sedan han och murarn Ljunggren gjort ett klipp och köpt in någons samlade lager av svenska och bornholmsky värmekällor m ä. För metallvärdet.

Olssons och murarns affärsidé var genialisk. De hade sitt förråd, och sedan fick hugade spekulanter komma dit och se ut en passande eldstad. Varpå Messias renoverade metallen, svetsade i om det behövdes, och gjorde klart utanverket. Därefter murade Ljunggren en insats, och installerade. I vårt fall gick det på tvåtusen totalt.

- Hastar det? undrade Messias.

- Nej, svarade vi. Det dröjer minst ett halvår till nästa vinter.

Fram på sensommaren svängde Ljunggren upp på gården med kamin, borr och bruk. Han gick in i stocken på vinden, och vi hade vår eld-stad. En cylinder med tidiga jugendblommor på luckan.

- Nu ska du bara ringa till Folke, sade han och tog emot sina fyra femhundralappar. Sotarn, alltså.

Typografen på hörnet kör en stor japan. Dessutom säljer

han ved från fädernegårdens ägor.

Det var gjutet. Som kaminen. Att koka te-vatten i händelse av katastrof tog tjugo minu ter. Hälften så lång tid som att värma en burk *baked beans*.

Hojen låg som en het dröm på asfalten. Med Köpenhamn i ryggen. Det var augustihögsommar, och jag gled till Paris. Den enda beboeliga sta-den i världen vid sidan av Simrishamn; enligt Ehrensvärd.

Till Paris; hem till rue Dupuis. I tredje, Marais' nordspets. Solo *ride.* Bönpallen är för hård för Ann-Mari. Ryggen tar stryk.

För femtio år sedan rasade slutstriderna i den franska huvudstaden, och det gick mot halvsekeldag. När tyskarna kapitulerade och von Cholitz överlämnade stadens nycklar till general Leclerc. Vid det som idag är det anskrämliga köpcentret Tour Montparnasse. Då hade allierade styrkor tillsammans med Det Fria Frankrikes Armé avancerat från landstigningskusten. Från Omaha, Utah och Sword Beach.

Jag red till Paris för att uppleva Befrielsedagen, och det var första gången på hoj. Annars tar jag - eller vi - vanligtvis tåget från kuren i Järrestad.

Två hjul; det var en utmaning. Men jag ville köra MC, ville taxa in på rue Dupuis för egen maskin, träffa grannar och vänner. Dra ner för Champs Elysses före den stora para-

den, köra till moskén, och slänga käft med Hells Angels Paris-France på *Fuck the World Bar* på rue Ourcq.

Femtio år efter kriget. Släktingar har berättat, och det var något jag växte upp med som barn under Fjärde Republiken. Jag fick mina första lektioner om nazisternas illdåd, och sedan gjorde Frankrike likaledes. I Algeriet. Med Vichy-kollaboratören Mitterrand som inrikesminister i ministären Mendes-France. I Paris rasade nära nog inbördeskrig, och när de Gaulle tog makten lekte jag vid Lac Leman och hörde de vuxna prata. Och Agha Khan bjöd på glass.

Det var förbannat långt från Järrestad.

Men nu på väg. Söderut över Själland. Svetten porlade redan under lädret. Fast jag stannade förstås på macken i Karlslund. Där finns en utmärkt cafeteria, och danska wienerbröd har jag aldrig kunnat motstå. Det närmaste man kan komma Orientens *baklava* i Norden. Uppladd-ning och kaloriintag före färja och *Autobahn*.

Att bränna *hi-way* genom Tyskland på H-D var ingen lisa. Hela tiden tryckt i häcken av fordon vars förare tycker tvåhundra kilometer i timmen är krypkörning. Jag erkänner gärna att jag bitvis var skraj, och fann det ibland direkt otäckt.

I kvällningens Wuppertal med milt regn var alla hotellrum belagda, och några mil senare såg jag en skylt. Glimmande i aftonfukten.

Hotel Remscheider Hof.

Aha, tänkte jag. Ett litet gästis där man kan sträcka ut sig för en hundring.

Regnet tilltog, och jag blev dränkt. Och det lilla gästiset visade sig vara en multinationell skrapa, där enkelrummen kostade tvåhundraåttio mark.

Det var bara att resignera, och plocka fram kreditkortet. Vars fakturor jag givetvis betalar själv.

På kvällen satt jag i matsalen, *zum Kachelofen*, efter ett varmt bad och åt oxfilet nersköljd med rött.

En gäst, resande i värmepannor, plockade efter ett ansenligt alkoholintag fram sin gitarr och gick loss med ”Bad Moon Rising”. I baren satt tre Volvodirektörer som på äkttyska med Göteborgsaccent sade *vi ar sörsty, vi wånt bir.*

En knutte från Burning Wheels i Celle - med gipsat ben - dök upp, och det blev allsång på tre.

Volvodirektörerna var fortfarande *sörsty.*

- *I know the end is coming soon,* sjöng gitarristen som en sentida John Fogerty.

Gryning, och ännu en stad i ryggen. Mot Belgien, genom Belgien, mot Frankrike. Med Cree-ence Clearwater Revivals svärtade måne på läpparna. I stekande fartvind.

Péripherique:n närmade sig efter några timmar. Klockan var lunch och jag behövde en paus.

På vägrestaurangen tog jag en sallad och en helt vanlig pilsner.

- Kör ni? undrade servitrisen.

Det var en rätt obefogad fråga till en man som just parkerat sin H-D två meter från entrén och knarrat in med hjälmen i handen. I Frankrike medges inga dispenser på den punkten. Huvudbonad är obligatoriskt.

- *Mais oui, biensûr..*

- Då får ni inte dricka öl.

Slabbet i glaset hette Tourtel, noll-komma-noll. Den smakade f ö ingenting.

Trafiken dånade och infarten var hektisk. Jag blev trängd, pressad och jagad att höja farten.

In vid P:te de la Chapelle. Ner mot Gare du Nord. Boulevard Magenta, och spåret till Republique. Och en sista krök. Runt St Elisabetkatedralen eftersom Temple är enkelriktad.

Kvarteret, det bekanta, växte emot mig och jag jublade. En sväng till, och sedan rue Dupuis.

I gathörnet morsade Lorenzos tjej. Tajt och ständigt rökande.

Stadsdelen där jag bor är Paris' Malung. Läderskrädderierna och läderbutikerna ligger tätt, och Lorenzos tjej står på trottoaren i ur och skur spanande efter kunder; och provision. Medan Lorenzo själv häckar över oräkneliga pastis inne på Bar le Central. Som en Gudfader.

Lorenzos tjej och jag har utvecklat en sorts förhållande. De första åren jag bodde i kvarteret dök hon dagligen på mig

- snudd på aggressivt - och pockade på att få sälja. Sedan köpte jag ett par Harleyboots av henne, och attityden förändrades fullständigt. Påflugenheten är sedan dess borta; vi hejar och snackar. Hon vet att jag är kund, och att jag återkommer när stövlarna eller min *perfecto* - knuttejacka - är utslitna. Då har hon några hundra att vänta. För egen del. Alltså är vi kompisar, och jag kan titta i skyltfönstren utan att bli indragen i affären.

Rue Dupuis, och jag var hemma. Den slitna fasaden genomborrad av en tung, grön träport. Asfalten med sina markeringar i vitt: *hundar, kissa här.*

Turken i hålet, det mikroskopiska äteriet tvärs över gatan kikade ut och hojtade *salam,* och Benoit som bor två trappor under oss smattrade kulsprutefranska. Som knappt ens infödda förstår.

Jag låste hojen och kopplade av packväskorna - låg-prisplast köpt hos Prilla i Gårdstångs eftersom jag inte hade åttaturen över till *original all leatlwr*, och ut ur porten kom ”han som är släkt med hon” som det heter på Österlen. En överårig knutte, liksom jag själv, fast på stor Intruder. Japsåkare med vit pottehjälm.

Han som är släkt med hon har en fot i ”hons” företag: *Studio Nonie Design Video Ets* - vad det nu kan vara. Skinnpajar eller porrfilm.

Riktigt vad han som är släkt med hon gör vet jag inte men han är jämt *around*. Sannolikt knäcker han grågosse, för att få råd att dra på sin MC. Glida och vara *biker*.

- Så du är här igen, sade han och beskådade hojen. Inte illa men min är fetare.

- Pittmätning men må så vara. Jag rider i varje fall inte guling.

- *See you on the road*, skrattade han på fransk knutte-engelska och lade på ett extra brak, för att hans avfärd verkligen skulle höras. Hos turken i hålet, galleristen Richebourg och Bar le Central. Plus tvättinrättningen *multisemice* och

nitton fabrikanter av *perfectos*. Själv kunde jag bara stöna. En och annan japansk hoj kan visserligen se rätt vettig ut sedan man anammat retrostuket men ljudet är enerverande.

Sjätte våningen; vindlande trätrappa och naturligtvis ingen hiss. Lackande svett och allmän utmattning. Packväskorna vägde bly. Laddade med jeans, t-shirts, o-ringnycklar, kedje-spray, cigarrer och reservolja.

Dörrarna i detta hus! Invånarna! Längst ner den algeriske skinnskräddaren Albert, och en halvtrappa upp städerskan fru Sanchez *ex* Portugal. I det som tidigare var conciergens *loge*. Följt av alla de andra: Fröken Gilbert från Martinique, fröken Salvetti från Rom, herr Hazan från Arabien, Rüdiger, Ville, Billo ... och en knippe judiska män av östeuropeisk härkomst: Lasjerovic, Biezunski... Och jag tänkte den tanke jag ofta tänkt, allt sedan jag som delägare i fastigheten för första gången knegade upp för trapporna.

- Vem är egentligen fransman i detta parisiska hus?

Kanske bara Benoit - den operaälskande korrekturläsaren och gamla fru Leger. Som visserligen äger men som numera sitter på hem - ovetande att hennes lägenhet ockuperats. Kanske också fru Schott-Nouvian även om hennes efternamn skvallrar om Armenien; på ett eller annat sätt. Och kanske jag själv. Ett halvt kanske. Jag har trots allt ett franskt efternamn och mina rötter.

Jag kommer ihåg vad min mor en gång sade.Under några

tillfälliga sekunder av klarhet, när hon låg som ett kolli och väntade på att dö. Förtärd av tumörer.

- Flytta till Paris. Du ska bo där.

Dörren till vårt krypin högst upp under taket påminner om ett kassaskåp. Metall i metall-ram och tre lås. Varav två med underarmstjocka reglar av massivt stål.

Nyckeln i låset, och resans mål. Ett lager av damm täckte tillvarons dyrköpta kvadratmeter. Jag slet av mig läderjeansen och öppnade fönstret. Det enda. Mot Sacre Coeur.

Törsten krävde en stor stark. Jag tände en dansk cigarr och började dona. Ett varv med dammsugare och trasa, innan jag slog på varmvattenberedaren och bäddade. Sedan satt jag bara där vid vårt typiskt franska marmorbord från Taiwan, och såg ut över havet av grå plåttak. Det är en syn som fascinerar oss båda. Det djupa schaktet rakt nedanför fönstret och utbyggnaderna på taken. Mikroskopiska rum där unga vietnamesiska kvinnor syr lågprisskjortor till Hennes & Mauritz. En oföränderlig värld ovanför husen där årstidernas växlingar aldrig märks.

Jeans, boots och väst. Med bar överkropp och en promille som skulle renderat böter i Sverige startade jag hojen och drog runt hörnet. I trettiotvågradig eftermiddagsvärme. Till indiern som förestår garaget på rue Béranger, granne med Liberations redaktion.

Vi munhöggs om priset för att ställa in mas -kinen i låst

förvar, och enades om en femtiolapp per dygn. Varpå jag fortsatte till Monoprix på Temple och köpte det nödvändigaste: smör, ost, bröd, mineralvatten, öl, vin och några konserv burkar. Ett par kassörskor nickade bekant, och plötsligt kände jag mig hemma. Som om ingenting annat existerade. Inget Österlen och inget Järrestad med ristade hällar. Men jag längtade redan efter Ann-Mari. Efter den nära samvaron mellan två människor som älskar varandra. Efter samtal och kön, efter ett glas vin och en tomatsallad vid vårt grova matbord.

Jag satt där i tyst ensamhet och lät eftermiddagen rinna mot kväll med vinet från Thau över smaklökarna.

Omvirvlad av tankar. Minnen.

Bostaden på rue Dupuis började med ett hugskott. En poet i den trängre vänkretsen hade firat sin födelsedag hos oss i Eslöv, och när han skyndat till sista tåget vid midnatt, och vi satt på sängen med varsin Martini sade jag någonting om att åka till Paris och köpa en lägenhet.

Jag har bott periodvis i Paris, och innan jag träffade Ann-Mari den där smällkalla vinterdagen i februari 1987 brukade jag vistas i Frankrike fyra gånger om året. På hotell. Släpande på böcker, kameror och skrivmaskin. Det fanns alltså orsak att fundera; mellan fortsatt hotell och eget boende.

Beslutet kom snabbt, ungefär som när jag några år senare bestämde mig för att köpa motorcykel.

Nästa dag satt vi på tåget, och det slog mig plötsligt att hon som varit så många gånger i Frankrike - i ett tidigare liv - aldrig sett Paris.

Innerst inne njöt jag av det. Att få visa den kvinna jag älskar Europas självklara hjärta.

Paris är Europa; inte det förslummade Bruxelles. För även om historien berört min släkt på olika sätt och förändrat levnadsbanor är och förblir Frankrike mitt ursprung. Den bästa

av världar. *La Douce.*

Jo, jag vet. Min hållning till Frankrike är såväl romantisk som bitvis förljugen. Jag är medveten om det men det rör mig inte. Jag älskar Frankrike, och i kärlek är allt tillåtet. Chirac må spränga sina avskyvärda bomber men kärleken består. Till land, människor och livshållning.

Vi har av och till häftiga dispyter om detta hemma. Själv hävdar jag med en dåres envishet att Frankrike är frihetens stamort på jorden.

Ann-Mari reagerar naturligtvis och säger sådant som jag helst inte vill höra. Medan jag upprepar det som var Revolutionens kärna: folket tog makten, avrättade sina utsugare och skapade ett nytt samhälle. Vänstertonerna från 1968 sitter kvar, svåra att befria sig från.

- Jätteproppen Orvar, säger en yngre generation.

Jag vet att min syn inte speglar hela sanningen men jag vet också att om en fransk regering tubbar på det som anses självklara rättigheter går folk man ur huse och visar sitt förakt. Det gör aldrig svenskar. Men franska bönder krossar tra-dare med billig, hotande tinto, och kastar tomater. Där finns en handling fjärran från det svenska väntandet på bidrag; eller på att någon annan skall lösa konflikten. Och kulturen står högt i kurs. Konst och bildning är inga skällsord. Obildade politiker når aldrig maktens kärna. En vidrig typ som Le Pen må simma i grumliga vatten men det blir inte mer. Och erfa-

renhet värderas inom alla sektorer. Goda hantverkare premieras; förgyllare och snörmakars ges skatteförmåner för att kulturarvet skall leva vidare.

Naturligtvis har vi pratat om att bo i Frankrike för gott. Men på den punkten är vi för olika. Ann-Mari behöver gräs och ytor, medan jag kan tänka mig att leva mitt i asfaltdjungeln. Fast i en större lägenhet som jag vet att vi aldrig får råd att köpa. För skall vi ha en vettig bostad i själva stan på så där en nittio-hundra kvadratmeter handlar det om minst en miljon - eller snarare fjortonhundratusen. Francs. Inte värdelösa Göran Persson-kronor *made in South-Corea*. Dit Riksban-ken faktiskt sedan länge lagt ut tillverkningen. Av kostnadsskäl.

Förvisso känner jag Frankrikes brister. Utslagning och social misär; och skriande klasskillnader. Men jag slipper personnummer och kan behålla min integritet, äta riktig mat och handla vin i snabbköpet. Och jag slipper se töntiga ministrar lekandes i TV:s infantila soffprogram - iförda grismasker som en gång hos Aschberg. Liksom jag slipper nyhetsinslag där regeringens företrädare blott heter Ingvar, Mona och Göran. Eller Janne. Det stör mig nämligen oerhört att journalister och politiker är du-och-bror. Som sutte vi i samma båt. Maktens granskare och makten.

Dessutom upprörs jag av svensk vapenexport, av en kung som lånat sitt namn till ett granatgevär, och av ministrar som

åker runt och säljer mordredskap. Jag förstår inte hållningen: vi säljer gärna vapen och minor men blir upprörda när de används. Och därefter lånar vi pengar utomlands för att offren skall kunna flytta till Rinkeby och leva på bidrag.

Att tjäna pengar på att strössla Jugoslavien och Kurdistan med svenska trampminor är inte rätt. Bara för att sjutton jobbare i Karlskoga skall slippa gå till pantbanken med sina parabolantenner. Frankrike är naturligtvis inte ett dugg bättre men där hymlas inte med kluvna tungor.

För min privata del värdesätter jag en handfull saker i Sverige: en natur tillgänglig för alla, en offentlighetsprincip som medger insyn i myndigheters agerande, en renlighet som knappast är självklar i många andra länder, och den täta förekomsten av kiosker. Dessa smått fantastiska inrättningar - av turkiskt ursprung - som tillhandahåller det mesta från tidig morgon till sen kväll. I Frankrike finns ingen motsvarighet. Dessutom är det småskitigt, och att bara knalla in på kommunalkontoret och be att få se handlingar är inte att tänka på.

Ankomstens kväll, och jag gick till Cirkusbaren vid elvatiden. Sayyed kom ut från köket och kramade mig, jag morsade på gubbarna, skakade hand med värden och målarmästaren från rue Charlot, och fick *merguez* med *cous cous* och sval Leffe. Kryddstarka korvar, gryn i grönsakssås och belgisk pilsner.

Fram till 1995 förbjuden i Sverige.

Ett par hus bort från baren bodde en gång Flaubert. Det var där han skrev ”Madame Bovary”.

Vi bestämde oss alltså en midnatt i Eslöv, bestämde oss för att åka till Paris och köpa ett viste.

Gare du Nord i rå novembermorgon. Vi tog metron till Saint-Paul och ett litet hotell vars ägare jag känner.

Av mäklare går det tretton på dussinet, och utbudet var stort. Det var bara att börja letandet. Med siktet inställt på det som i Frankrike kallas en *studio*.

Men priserna! Vi hade inte fyra-femhundratusen till den perfekta studion, *tout confort*, utan blott omkring hälften. Och där gick vi mellan skyltskåpen. Med femtiotusen francs i skinnpajen; som handpenning. Fast knuttejackan har varit laddad förut. Fyra gånger under DDR-tiden for jag från Eslöv till Stasis högkvarter i Karlshorst och köpte ut politiska fångar från ett asiatiskt land. Östberlin var mellanhand, och var gång räknade jag upp hundratusen dollar ur lädret, drack *obstler* med en Stasiöverste, och väntade medan kryptot gick till Moskva. För att besvaras med det klartecken som sade att en person släppts från fängelset och förts till flygfältet. För vidare befordran till Jeddah och Paris. Och friheten.

I ett mäklarfönster på St Antoine fann vi det vi sökte. En

liten studio i Marais. Renoverad och *coin cuisine*. Fast utan dusch och med delad toalett utanför dörren.

Mäklarbossen var en korsikansk svartfot som hette Scemama, och hans underhuggare Lionel körde oss till rue Dupuis.

Vi blev betagna. Ett litet propert krypin med femton handbilade bjälkar i taket, vatten, diskbänk och varmvattenberedare.

Visst var det litet, och visst hade det varit skönt med en duschkabin och en egen toalett men vi hade bara de pengar vi hade. Och man gör det man har råd med; rättar mun efter matsäcken. Alltså nickade vi och åkte tillbaka till kontoret.

- Det tar några månader, sade Scemama men i februari bör det nog bli klart.

Att köpa lägenhet i Frankrike är en process med åtskilliga myndigheter inblandade. Oavsett om man är fransman eller utlänning.

- Har ni advokat, förresten?

Nej, svarade vi samfällt.

Då ordnar jag det.

En advokat måste till för att sköta byråkratin. Enkelt är det inte, och för sina tjänster tar advokaten omkring tolv procent av köpeskillingen. Av köparen. I gengäld sköter han allt.

Grundprincipen är att varje hus är tusen tusendelar. Man

köper sina kvadratmeter inklusive sin andel i trapphus, väggar och tak, varefter allt räknas om till promille av hela fastigheten. Någon hyra betalar man inte men väl en procentuellt framräknad del av husets allmänna drift såsom soptömning, trappstädning och trappljus. Blåser taket sönder debiteras man på samma sätt. Den som äger tio tusendelar betalar tio tusendelar av reparationen. Något som i sin tur administreras av en förvaltare och ett ”ägarråd”.

Hela systemet är förvisso krångligt men å andra sidan har köparen maximal trygghet. Advokaten tar in yttranden från borgmästaren, polisen, brandmyndigheterna, skattekontoret och Gud vet vad, och innan det formella avtalet signeras får man en dossier med alla fakta. Och därefter sköter man sig själv i en anda av maximal individualism. De enda formella kraven är att man tecknar försäkring och betalar källskatt.

Vi skrev under en herrans massa papper, och drog runt några dagar i stan. Såg, älskade och åt. Innan det var dags för tåget till Skåne.

I början av februari hörde Scemama av sig. Vi bokade tid och lastade Folkvagnen med kokplatta, husgeråd, sänglinne och skrivmaskin. Det enda vi egentligen visste var att vi skulle infinna oss på ett advokatkontor klockan två nästa dag. Medförandes en check på resten av köpeskillingen. Det var bara att braka söderut tills vi stupade i Liege.

Transaktionerna hos advokaten var omständiga, innan vi äntligen fick våra nycklar. Vi bodde på hotell, eftersom studion var omöblerad, och över en vinflaska planerade vi de nödvändiga inköpen: säng, element, kylskåp...

Dagen då vi köpte vårt hus i Järrestad glömmer jag som sagt aldrig; morgonen efter Jan Haweliuzs' förlisning. Och det var samma sak i Paris. Ännu en turbulent händelse att hänga upp sitt minne vid.

Hotellet låg ett par hundra meter från rue Dupuis, och vid midnatt tog jag en promenad dit med skrivmaskinen och en väska. Men något var sig inte riktigt likt. Gatan framför Libérations redaktion var spärrad av kravallstaket, polispiketer stod uppställda och uniformer patrullerade trottoarerna.

Jag blev genast stoppad, avkrävd legitimation och visiterad. Sedan fick jag veta att tidningens chefredaktör, Serge July, mordhotats efter att ha skrivit en kritisk ledare.

Khomeinis *fativa* skakade västerlandet. Dödsdomen mot Salman Rushdie var formulerad.

Själv svängde jag ner till rue Dupuis. Gatan som fick sitt namn till minne av Charles Francois Dupuis (1742-1809). Professor i romersk vältalighet, och författare till ett verk om religionernas uppkomst.

Det rörde sig bakom soptunnan inne i vår port, och någon flög upp, önskade mig god natt och gjorde honnör. Det var en gammal arabisk farbror, bosatt i en papplåda. Snyggt bäddad med täcke och kudde.

Vi hade just ätit frukost vår första morgon på rue Dupuis - te och ostsmörgås - och börjat ställa iord-ning när det knackade på dörren.

Dagen innan hade vi flängt runt och köpt möbler. En säng här och ett arbetsbord på IKEA, ett kylskåp hos en vietnames på hörnet, marmorbordet från Taiwan och några bambuhyllor. Plus två danska regissörsstolar.

Det var Ann-Mari som öppnade, och utanför stod en äldre kvinna i dräkt. Kanske inte helt i samklang med tid och mode men ändå med ett visst mått av elegans. En gammal dam som klätt upp sig.

Kvinnan var madame Rüdiger, vår närmaste granne, och - fick vi veta senare - andrahandsboende i Dubois' lilla skrubb vägg-i-vägg med oss. Så mycket vägg-i-vägg att vår diskbänk löpte parallellt med hennes säng.

- Välkommen till huset, hälsade hon. Får jag bjuda på en kopp kaffe klockan elva?

Tack mycket gärna.

Då ska jag inte störa längre. Jag knackar på om två timmar.

Jag kände igen hennes accent. Någonstans långt borta i

mina öron ekade Östeuropa; Polen.

Har man en gång haft en svärmor från Poznan vet man hur det låter.

Ann-Mari drog sladd och surrade en lampa i en av takbjälkarna. Jag stuvade i skåp och lådor. Tallrikar, böcker, underkläder och bestick. Skoputsgrejor och sybehör. Några verktyg och ett strykjärn. Sådant man behöver för dagligt liv.

Klockan elva kom knackningen, och in stegade madame Rüdiger med en bricka av pressad plåt.

Jag hade väntat mig motsatsen. Att hon skulle bjudit in oss till sig; inte att hon skulle bjuda oss hos oss.

Hon nickade vänligt och ställde plåtbrickan på marmorskivan. En bricka med tre udda, spräckta kaffekoppar, en burk nescafe, en bucklig aluminiumkastrull med hett vatten, ett par kex och fyra-fem sockerbitar vars pappersomslag vittnade om att de kom från någon bar eller servering.

- Det är enkelt, sade hon urskuldande men jag lever som inför ett hastigt uppbrott, som om jag skulle behöva fly iimorgon. Igen. Kriget, ni vet.

Sedan kom hennes berättelse. Hon var inte judinna som jag först trott utan utövande katolik, flyktad till Paris där hon dragit sig fram som guvernant, städerska och hemhjälp.

- Hos fint folk, förtydligade hon. Folk som förstod att värdesätta Chopin. Ni tycker väl om Chopin?

- Naturligtvis.

Jag nändes inte säga att jag hellre lyssnade på Motorhead än den i Paris begravde tonsättaren. Överhuvudtaget har jag svårt för *konstmusik;* enligt Hanslicks definition. När jag lyssnar på klassiskt föredrar jag programmusik - Berlioz och Schostakovitj. Följt av hårdrock och gammal god jazz. Säg ”Caledonia” och jag tjuter av vällust. Liksom inför Leningrad-symfonin. Fast Lemmy är *tung* - med vårtor och allt. Vi söp en natt i Småland, och det var hårda puckar. Men denna förmiddag i Paris gick jag med på Chopin. Av ren och pur artighet. En människa som kommer i vänlighet skall behandlas därefter.

Min Koranlärare - minister i en svunnen regering - sade en gång att om han besökte Sverige och blev bjuden på en skinksmörgås så skulle han äta den. Mot Profeten men av respekt för en välmenande medmänniska.

Den mannen lärde mig mycket, och jag grät när jag fick kännedom om den tortyr han utsattes för av Gorbatjevs småtrendiga glasnostpojkar. Av en regim som lovprisades i väst. Från Palme kom inga protester. Ändå var de i princip kollegor, och hade träffats. I Stockholm.

Madame Rüdiger såg fin ut där hon satt med sin kaffekopp. Korpsvart hår, blek hy; litet rouge och läppstift. Diskret. Hennes pepitarutiga dräkt hade säkert varit chic när den köptes. En city-dress för en dam som följde fint folks barn till skolan.

Nu först, under samtalets gång, märkte jag att hennes ena ben var omlagt med elastiska stöd-bindor.

- Det gör så ont. Men jag får komma dit ner två gånger i veckan och få det tillsett.

Dit ner. Det var fattigkliniken.

Vi avslutade kaffet och madame Rüdiger gick in till sig. En spillra från en annan värld, utslängd till ovisshet i ett främmande land, när mörkret drog över Europa.

- Jag undrar hur det ser ut inne hos henne, sade Ann-Mari.

Svaret fick vi en stund senare när vi skulle gå ut. Hennes dörr stod på glänt; troligen var hon på toaletten. Den gemensamma.

Det vi såg var ett råtthål i kaos. Ett smutsigt kyffe belamrat med containerfyndade trasiga möbler, och en säng vars lakan knappast vidkänts *multiservices’* maskiner på mycket länge. Flottigt och inpyrt.

I en hylla samsades TV:n med tomma konservburkar och uttjänta kokkärl, och mitt på golvet stod en butangasbrännare. Vatten och kyl fanns inte. Det var en skrubb helt utan hygienmöjligheter och i total oordning. På sängen låg en öppnad resväska av pressad papp, där hon antagligen förvarade sina fåtaliga persedlar. Fattigdomen stank emot oss, en misär jag som vuxen aldrig tidigare skådat i det rika Västeuropa.

Där bodde hon, och Ann-Mari sade något spydigt om ”frihetens stamort på jorden”. Den bästa av världar.

Jag bet ihop och fortsatte ner för trapporna.

Araben bakom soptunnan hade gått för dagen. Med nattlägret oklanderligt hopvikt längst in i hörnet.

Salles arabes. Enligt gatans vulgärprosa.

Efter ett par dagar insåg vi att madame Rüdiger delade sitt kyffe med en halvgammal, alkoholiserad Rif-kabyl. En monsieur Alian, daglönare i bärar-branschen; tygbalar och fraktgods. Och jag som tyc-ker att vi är ett omaka par...

Att *en* person rymdes bland bråten var bara det ett konststycke. Men två! Fru Rüdiger och herr Alian.

Med tiden lärde vi oss deras livsmönster, och det är klart att vi funderade.

Alian steg upp strax före sju varje dag och smög bokstavligen ut. Han besökte inte ens toaletten, och använde vidare aldrig den allmänna kran som finns i en kaklad nisch bredvid.

En timme senare gick madame Rådiger på dass, varpå hon tankade vatten i en plåtburk. Hon tvättade sig inte heller, i varje fall inte i huset. Vattnet i plåtburken satte hon på butangasbrännaren.

Fram på förmiddagen försvann hon - var vet jag inte, och hon kom tillbaka efter fem-sex timmar. För att skramla med plåtkärl, titta på TV och prata högt med sig själv.

Klockan nio på kvällen dök Alian upp, full som en spruta,

och han satte svarta handflator mot trapphusets vita väggar. Eftersom han behövde stöd. Därefter vidtog ett gällt gräl som alltid varade i två timmar. Ibland öppnade madame Rüdiger fönstret på vid gavel och vrålade *au secours.* Sedan blev allt dödstyst.

Vad som hände bakom vår diskbänk - kväll efter kväll - anar jag inte. Men jag spekulerade vilt om kabbalistiska riter, där kabylsk islam och polsk papism förenades i en gigantisk orgasm. Eller så slogs de bara. Och somnade under samma skitiga täcke.

Hur madame Rüdiger fördrev sina dagar är mig fortfarande ett mysterium men Alian såg jag i aktion ett par gånger. På horgatan rue St Denis bärandes tyg, eftersom de schabbiga husen rymmer lika många prostituerade som kontraktsbundna sömmerskor. Och ett år senare släpade han begagnat sanitetsporslin borta i St Ouen norr om ringvägen.

Den gemensamma toaletten blev en ständig källa till irritation. Det är en typisk fransk ståmugg inrymd i ett litet triangulärt utrymme. Och det var ständigt någon som missade hålet.

Ann-Mari skrubbade, svor och gjorde rent men efter någon vecka var det åter igengrott. Portvakterskan låg heller inte på latsidan. Det var en godmodig kvinna, som levde i ett dussin kvadratmeter på bottenvåningen med sin hjärtsjuke make. Hon fejade, delade ut post, rullade soptunnor och var

allmänt behjälplig innan hon rationaliserades bort. På förslag väckt av fröken Salvetti.

Det hände mycket i och kring detta dass, och en sen kväll kunde jag inte komma in. Jag ryckte i dörren och undrade högt, och Alian hörde bullret. En halv minut senare kom han utrusande i fotsid, smutsig nattskjorta.

- Vad är det? skrek han synbarligen mycket sur över att ha blivit väckt.

- Det är någon där inne, och det tycks ha hänt nåt.

Alian beskrev en omedelbar sinnesförändring.

- Jag hämtar polisen, replikerade han med stor effektivitet i rösten, och försvann tillbaka efter byxor och jacka. Det låg något nästan militäriskt i hans uppträdande. Måhända var han en *harki* men det är och förblir en gissning; något man helst inte talar om.

Polisen finns i borgmästeriet ett par hundra meter från oss, rakt nedanför Bar le Central och den gamla saluhallen. Bakom kastanjerna. Och efter några minuter stormade tre gendarmer med dragna pistoler upp för trapporna anförda av Alian.

Jag minns att jag tilltalade gendarmerna i ett rätt högt tonläge, litet exalterad eller kanske oroad, eftersom något bevisligen inte stod rätt till. Det kom mänskliga ljud från trekanten, och kanske låg där någon med infarkt.

- Håll ner rösten, bad en av uniformerna. Klockan är ju

efter tio.

Varpå de forcerade dörren.

Det visade sig att en aidssjuk pundare bosatt sig på vår toalett tidigare under kvällen. Med filt, väskor och allt.

Toaletten blev hela tiden grisigare. Ann-Mari och portvakterskan utbytte synpunkter, och vi kom fram till att det måste vara madame Rüdiger och Alian som svarade för svinerierna. Ty förutom oss fanns det bara en till uppe på sjätte som inte hade eget avträde, och det var gamla madame Leger. Som använde nattkärl.

Madame Leger var nittiotvå när vi flyttade in, en blid tunn gumma med fint vitt hår och blommig klänning. Hon levde i ett rum med alkov, hade kokplatta men saknade vatten. Portvakterskan handlade åt henne varje förmiddag efter postrundan, småpratade och bar ner hennes sopor. Själv var den gamla damen för skröplig för att ens klara trapporna. Portvakterskan var hennes stöd i livet, en social kontakt och någon som brydde sig. Säkert fick hon också några francs för besväret.

Även vi hade ofta kontakt med den gamla. Jag brukade bära upp vatten till henne från allmänna kranen - i gamla Evianflaskor, och vi växlade jämt några ord.

Rummet där hon bodde, och alltid bott, var inte renoverat. I taket satt de ursprungliga putsplattorna, och bakom dem

en märklig isolering av någon sorts asfalt hoprörd med lump och grus. Så var det hos oss också, innan någon tidigare boende knackat ner plattorna och frilagt bjälkarna. Knappast monsieur Dor, som var boktryckare och bott här i decennier med fru och barn. Men kanske hans efterträderska fröken Dessin, som sannolikt fixat till och sedan lämnat studion till Scemama för försäljning. Innan hon själv flyttade till Antibes.

Madame Leger levde spartanskt. Hon hade matsalsbord och två pinnstolar, en skänk, taklampa och ett skåp med ett ämbar att tvätta sig i. Sängen stod i alkoven, och så mycket mer fanns inte.

Men det var propert om än slitet, och hon påminde mycket om den gamla tanten på Österlen. Hon som fick sina första kaffekoppar 1980, och som aldrig tidigare varit i Brantevik en mil bort. De var samma generations barn, kvinnor som arbetat och slitit. Som levt i armod och skilt på en värld för dem och en för andra. Fast med högburna huvuden och mänsklig värdighet.

Kvarteret började bli hemtamt. I mitten ligger, som sagt, borgmästeriet med bibliotek och polis, och tvärs över gatan en lummig park. Som stänger till kvällen för att inte bli ett tillhåll för knarkare och buskknullare.

Parken, bakom sitt höga gjutjärn, lever om dagarna. Gamla kineser gör tai-chi på gräsmattorna när grindarna öppnats, och fram mot förmiddagen kommer deras kvinnor med barnbarnen. Ibland undrar jag var jag egentligen är; i Shanghai eller Paris. Tills lunchtimmen förändras bilden. Då äter unga fransmän och fransyskor sina smörgåsar på bänkarna. Pensionärer matar duvor, och någon leder ut den lokale dåren på grönbete - byfånen i ett svunnet Sverige. Medan uniformerade vakter från Väst-Afrika patrullerar gångarna.

Under parken har renhållningsverket sina lokaler, och där huserar kloakreglerare och tunnrullare - vanligtvis afrikaner. Jämte hundbajssugarmotorcyklarna; mellantunga hojar utrustade med en dammsugare och packväskliknande behållare för hundlort.

Det officiella Frankrike har sina institutioner nära människorna i arrondissementet. Här finns skattekontor och post,

elverk, arbetsförmedling och ett badhus på gångavstånd. Till det senare promenerar vi ofta och sköter vår hygien. Namnet är imponerande: Lejongårdens Badanstalt.

Vi bor i en stadsdel befolkad av vanliga människor av vilka många lever på småhantverk. För det finns inte bara skinnskräddare och vietnamesiska skjortsömmerskor på taken utan även kinesiska bijouterifabrikanter, en karl som tillverkar idrottspriser, och en farbror som fodrar om kläder och kallar sig *friperie*. Granne med gubben Saadetian, armeniern som nästan jämt har stängt-för-semester-skylten uppe men som däremellan syr *wétement militaire:* uniformer. I hans skyltfönster hänger en dammig ridrock, väl blekt av decenniers sol. Och på hans hörn huserar Hassan, butiksinnehavaren från Tunis med färska grönsaker i lådor på trottoaren. Följt av små bagerier och kaféer, skomakaren Pascal och hans arabiske medhjälpare i passagen. Och den judiske fotografen som enligt reklamskylten förevigar Bar Mitzwah i färg, matmarknaden på rue Bretagne, bokhandeln, delikatessgreken som en gång jobbat i Göteborg, den spanske frisören och lågprisvaruhuset Tati-Tati där invandrarna köper kavajer, kjoltyg, rockar och pryttlar.

Jag sitter ofta i detta hörn av världen, ett av Paris oräkneliga, och ser just världen. Från Berangers trottoarservering - namngiven efter gatan till påminnelse om skalden Pierre Jean de Beranger, vilkens satiriska texter häcklade prästvälde och

restauration. Vilket i sin tur ledde till en känslosam Napoleonkult.

Idag saknar Béranger betydelse men hans namn lever kvar i gata-, hotell- och kaféskyltar. Till svenska har tio av hans sånger översatts av Snoilsky.

Jag älskar dessa timmar vid marmorborden, tillflyktsort från trånga visten, rum för tidningsläsande, konversation och stilla vila. Någon skriver en dikt, någon ett vykort; cigarrettrök och avgaser. Varvat med brölet från gatan.

Det är ett hörn av puls och lugn, där den tjocka porslinkoppen med segt kaffe svarar för ett moment av kontemplation mitt i det hektiska runt Tati-Tati. Man rör sakta i brygden och läppjar långsamt, liksom sittande på första parkett. Medan Paris pågår.

Sutte jag vid Rikstolvan i Järrestad med en ölburk kunde jag notera bönder med keps, väldiga träskor och bilar som kör för fort. Det är ett likartat hörn, ett centrum i mänskligt liv.

Men här och nu Paris! Västafrikanska män stannar upp inför veckans erbjudanden, en ulster till vintern - eller ett egenartat bordsur med förgylld urtavla infattad i grällt lackerad plast. Tre tunisiska kvinnor studerar utbudet av kortbyxor till barnen, hundratals paltor i nätkorgar mot fasaden. Bredvid vakten i dörren.

Livets kalejdoskop. Resliga, oändligt vackra kvinnor från

Congo sveper förbi utanför i sina färgsprakande tygsjok, sida vid sida med unga svarta jeansbrudar, vilkas frisyrer är flätade konstverk. En chassid i pälsbrämad hatt korsar gatan, svartkostymerade judar konverserar till synes oberörda av trängsel och buller, en tiggare med plåtmugg, och en turkisk farbror i stickemössa. Från Erzurum. Nordafrikaner och finlemmade män från Indokina. Riktiga fransmän är i minoritet. Liksom i många andra kvarter.

Vill jag ha *baklava* vet jag var jag skall gå. Vill jag fika fint och franskt väljer jag Brocca's.

Nattetid går kineserna på spaning i soptunnorna kring rue Dupuis, och det är framförallt skinnskräddarnas gröna kärl som intresserar. Fyllda med spillbitar efter dagens hantverk, läder och mocka. Som i en fabrikslokal någonstans på en bakgård blir till handväskor, börsar och västar i *patch-work*.

Jag ligger ofta på sängen och ser de femton handbilade ekbjälkarna över mig. De är inte helt släta. Man anar dåtidens yxhugg, och i ett par har timmermannen stämplat sitt bomärke.

Det är lätt att tänka sig hur det en gång var. När bönder från Vincennes hästfraktade timmer till stan. Järnbeslagna hjul mot gatstenen, hovar och knirkande kärror. Paris skulle bli en världsstad, och historien skrev 1853. Haussmann hade börjat sitt väldiga stadsplanebygge med breda gator, som var

lika mycket estetik som försvar. De stora stråken skulle vara lätta att kontrollera och spärra av om folket än en gång reste sig mot överheten. Sedan grävdes för metro, kyrkogårdar flyttades, och Paris' urbana ansikte växte fram.

Mara is var ursprungligen träskmark, dränerad från medeltiden och framåt. En del femhundraåriga byggnader står ännu kvar; i andra vittnar grunder och valv om det förflutna. Min vän berbern Bobtaleh driver krog i ett sådant, på rue Vertus, och i taket över bardisken bär en enorm bjälke upp övervåningarna. Flera mansfamnar tjock och sannolikt sent 1300-tal.

Haussmann drog sina boulevarder i de stadsdelar som alltjämt räknas till prestigekvarteren men förändringsvågen smittade av sig även till enklare områden.

Någon gång omkring 1870 emigrerade en Bucharajude från Centralasien till Paris. En man från torkan norr om Afghanistan. Jag inbillar mig att han var köpman, procentare och kvartsbankir.

Den invandrade hette Tadzikovitj till följd av tsarens russifieringspolitik, och han kom till den franska huvudstaden med guldmynt i läderpåsar.

Tadzikovitj måste ha varit en driftig karl, ty kort efter ankomsten slog han sig ihop med en fransman *och* började bygga. Ett par år senare stod nummer fem på rue Dupuis klart. Ett enkelt sexvåningshus av sten med tjugosex lägenheter; de flesta mycket små.

Kvarteren mellan Republique och Place des Vosges med sin blandning av medeltid, renässans och 1800-tal kom dock gradvis att förfalla. Stora delar var helt förslummade tills för ett tjugotal år sedan då det började köpas och renoveras. Mycket är än idag svårt nedgånget men Marais reser sig, och har bitvis blivit trendigt.

När vi flyttade in i huset pågick renoveringsarbeten, och Tadzikovitjs gamle son bodde fortfarande kvar. Tyvärr dog han av ålder, innan vi fick tillfälle att språka ordentligt.

Fast jag har träffat en frände, hur osannolikt det än låter. Det var en man något yngre än jag, och ättling till de Bucharajudar som kom med Tadzikovitj till Paris.

Jag mötte honom inte så långt från Place Léon Blum, där han sålde tvättsvamp i en bod. Vi började prata, och när jag berättade att jag varit i Buchara och bodde på rue Dupuis visade han mig stolt ett sepiatonat sekelskiftesfoto, där en handfull Bucharajudar poserade i kaftaner och kalotter. Det var tvättsvampsförsäljarens farfar och ett par till, och inte minst husbyggare Tadzikovitj. Fotot var taget i Paris, och jag kände en stöt genom kroppen. Som om hela världsalltet rörde sig.

En gång farms det Bucharajudar i Tashqur han. Tygfärgare, kryddmånglare och växlare. Somliga hade bott där alltid, somliga kommit på tjugotalet. Ty Tashqurghan låg på Sidenvägen

och hade sedan historisk tid täta förbindelser med emiratet Buchara.

De måste ha känt, eller känt till varandra. Gamlingarna i Tashqurghan - deras fäder, och Tadzikovitj från andra sidan floden. Han som flyttade västerut. Och nu bodde jag i Bucharajudens hus, och hann t o m träffa hans åldrige son en kort stund. Steget från stäppens *gumbad,* kupolformade lerhus, till en gata i Marais kändes plötsligt inte särskilt långt.

I detta kvarter drar jag om dagarna, ensam eller med Ann-Mari, pratar med folk och ser förändringar från år till år. Följt av kvällarnas sorliga barer. En pilsner här, en calvados där. Arabsyltor och knutteställen, burnuser och skinnpajar.

En enda gång har jag blivit påhoppad. Av ett ungt knarkgäng på rue Volta. De hade synpunkter på min promenad i gränden.

Så är det, och jag gick till Bobtaleh och drack mintte, fick ett varmt Qa va och rökte några Gitanes. Egyptiern spelade bräde med en marockan, och allt var som det alltid varit. En statisk oföränderlig värld, litet vid sidan av tid och utveckling.

Ett par år senare påbörjades dock saneringen, sedan Bobtalehs grannhus brunnit. Grävskoporna kom och tog omgivningen, och inne på bakgårdarna blottades Paris' medeltid med bastanta murar och rester av mänskligt liv. Och Bobtaleh själv blev uppköpt av ett multinationellt företag.

Liksom jag utforskar Österlen utforskar jag också Paris. Ensam eller med henne.

I Skåne läser jag kartan och hittar en by där jag aldrig varit, ett Virrestad eller ett Anklam. Eller så ser jag en spännande kurva, ett fornminne eller ett naturskyddet område. Något att upptäcka.

Det är samma sak i Paris, vare sig jag håller mig inom Marais' gränser eller beger mig till andra stadsdelar. Hela tiden möter ögat något nytt. Människor, fasader, verksamheter.

Hantverk har alltid fascinerat mig. Kanske är det morfars förtjänst. Han var bagare för brödfödan men visste också att bygga krokanor, skulptera i choklad och göra praliner för hand. Kunderna var den lokala storfinansen, och pralinerna kostade astronomiska belopp. Hans förnämsta skapelse hette ”guld” och kom i fodrade kartonger, vars pris nästan motsvarade en arbetares veckolön.

Jag fascinerades av hans konst, precis som när jag idag ser min österlenske granne Nisse och hans finsnickerier av högsta kvalitet. Hur han väljer sitt material med samma omsorg

som när morfar tempererade choklad i vattenbad och smaksatte med kostbar motbokssprit.

I Marais och runt Bastiljan lever gamla hantverk kvar. Här finns grånade ebenister, intarsialäggare och beslaggjutare, och jag ryser av vällust inför deras skicklighet.

Järrestad var ursprungligen bönder, och hit flyttade folk för att få sin utkomst i skolästen. Järnvägen tillgängliggjorde och knöt ihop; man fick skola och butiker.

Marais attraherade också. Människor kom från landsbygden och från fjärran länder. Inne på gårdarna växte små faktorier upp, och närde drömmen om en bättre värld.

Konjunkturerna drabbade olika. Järrestad slog igen men kvarteren kring rue Dupuis orkade leva vidare. Det fanns en marknad för alla dessa mycket små och mycket specialiserade aktiviteter. Och det gick lätt för en körsnär att sadla om till knuttejackor när antalet pälskunder minskade.

Utbudet är våldsamt diversifierat, och här ser jag en klar skillnad i jämförelse med Sverige. I Paris kan jag fortfarande köpa allt jag behöver där jag bor - mitt i stan. Vare sig det är rörkrökar eller kakelplattor. Jag behöver inte ge mig ut till stor- och byggmarknader om jag inte vill. Och behöver jag lägga upp ärmarna på en nyköpt kavaj finns det alltid en skräddare på hörnet. Jag vet vem som gör ett nytt beslag till min byrå, och jag vet vem som framkallar film manuellt.

Det är som det var i Sverige när jag var barn och tidigare.

Med små verkstäder och affärer tätt på människorna. Inga kedjor som kallar sig sådant som Expert; utan att vare sig kunna göra en riktig förstoring eller ens ha hederligt fotopapper i lager.

Visst.

Vi gör våra expeditioner. Kring Järrestad med hoj, i Paris per metro. Och naturligtvis gör vi också våra missar.

Som den morgon vi på kartan hittade ett intressant namn, och beslöt oss för att åka dit: *Musee de Grand Orient.* För mig som orientalist var det något självklart. Ett stort Orientmuseum. Punkt och slut.

Vi saxade oss fram på olika linjer, kom rätt och gick ut i dagsljuset; tvärade något kvarter och fann byggnaden. Ett högt, ytterst fashiona belt hus av yngre dato.

Svetten rann under skinnpajen, och vi träd de in i behaglig *air-con*svalka. Mannen bakom disken granskade mitt presskort och sade ”välkommen”.

Det Stora Orientmuseet visade sig vara något helt annat. Hissarna från ovanvåningarna gled ljudlöst och levererade elegant klädda portföljbärare av båda könen ner till marmorhavet.

- Till vänster mitt herrskap, hojtade receptionen.

Varpå vi inträdde i ett rum befolkat av en tron på ett podium, och f ö fyllt med dödskallar, dokument, sigill och

parafenalia.

Det Stora Orientmuseet var inget museum. Utan namnet på en hemlig orden. Kanske som Frimurarna eller något likartat.

Svetten förvandlades till frossa. Att vandra bland Dödens insignier är *spooky.* Alltså fann vi en snabb exit, och en öl på hörnet.

Ordnar. Morfar var medlem i någon sorts hemligt sällskap, och bar en väst av siden prydd med symboler. Själv är jag med i ett MC-gäng, och har en läderväst med ryggmärke och tecken. Som endast invigda vet vad de betyder. Så egentligen borde jag inte reagera.

Men det finns en skillnad. Morfars hemliga sällskap åtnjöt fullständig samhällelig respekt och förtroende. Medan vi med automatik stämplas som ”kriminella”. Rolle-faxreparatör, Micke-elektriker, Pelle-slaktare, Uffe-plåtslagare och alla de andra. Vi kör hoj, de andra bil. Därmed är vi märkta.

Ordentligt folk har Volvo. Och bär möjligtvis läder som en hemlig fetisch i sängen. Att vara knutte i Sverige är ett helvete. Och den springande punkten: ”Mitt” MC-gäng består av kompisar som har kul tillsammans. Kör hoj, meckar, bygger om, super och grillar i ljumma sommarkvällar. Vem som helst med två hjul mellan benen är välkommen in på en fika. Men vad sker i dessa förborgade ordenshus? Med död-

skalle-ritualer, blod och hokus-pokus. Vilka maktstrukturer döljs hos några som kallar sig Stora Orientmuseet i ett parisiskt mångmiljonbygge? Man kan bara gissa men jag minns tydligt att kroppen riste efter besöket. Ty vem uppför ett dylikt komplex blott för att komma bort från gnatande fruar? För att ostört kunna dricka en bajer i goda vänners lag. Det förefaller inte helt sannolikt. Tanken gick snarast till den italienska thrillern *La Piovra*. Och den märkliga Thule-akademien.

Med tiden blev madame Rüdigers toalettvanor en veritabel plåga. Men det hela var litet känsligt, så vi började med att sätta upp små snyggt textade lappar på toaletten.

- HÅLL RENT.

Med fullt stöd av ägarrådets förtroendeman monsieur Benoit.

En dag var måttet dock rågat. Då hade madame Rüdiger klickat rikligt i trappan; från sin dörr till dasset. Av lämningarnas konsistens syntes det dessutom tydligt att det varit extrapris på ravioli dagen innan. Och klickarna bara låg där, timme efter timme.

Jag bestämde mig för att vänta ut henne och när jag hörde att hon var på väg från sitt kyffe gjorde jag mig också ett ärende.

- Madame, sade jag och fortsatte på min mest vårdade franska. En olyckshändelse kan drabba oss alla. Man kan bli sjuk och inte riktigt hinna ... och det har jag naturligtvis full förstå else för ... men det minsta man kan göra är att torka upp efter sig.

Hennes svar blev en blixtrande utskällning. Som om det

var jag som skitit på varje trappsteg.

- Lugna er, sade jag.

För att få veta att jag var en ogudaktig na-zist.

Det osade svavel i hela huset, och jag gick ner till Benoit. Som fortsatte där jag slutat.

Ett par dagar senare var madame Rüdiger försvunnen, och har inte synts till sedan dess. Men hennes kabylske älskare bor kvar i kyffet. Upp i ottan och hem full. Och dasset skrubbar vi alltfort.

En tidig juldagsmorgon något år senare störta-de taket in över den sköra madame Leger, som begravdes under tjugofyra kvadratmeter gips.

Alian hörde braket, rusade upp, sprängde dörren och lyckades på något sätt gräva fram henne. Vid liv. Sedan lade han henne ute i gången och sprang till gendarmeriet.

Det var Benoit som berättade om det inträffade, när vi några dagar efter olyckan kom till Paris för att fira nyår.

- Hon sitter på hem nu, smattrade Benoit, och hon kommer nog aldrig därifrån.

Dörren till hennes lilla bostad var nödtorftigt lagad och förseglad med ett myndighetsdokument underskrivet av Jacques Guillerme, polisprefekt i tredje. Men det gick att se in.

Förödelsen var total. Allt stod orört sedan den tragiska morgonen med gipsbitar och isoleringsrester pudrade över

det spartanska möblemanget. Hennes fåtaliga tillhörigheter låg krossade i röran, en tallrik i tusen bitar, ett glasat fotografi som rivits ner från väggen; bredvid taklampan med den smårutiga tygskärmen. Och så förblev det i gott och väl ett år.

Vi pratade ofta med Benoit om saken, och det framkom att den gamla damen troligen inte hade några släktingar. I varje fall inte några som gjorde anspråk på hennes tjugofyra kvadratmeter. Som ändå representerade ett värde på flera hundratusen.

Vi återvände till Paris ett par gånger men när vi kom under påsken påföljande år - för första gången från Järrestad, fann vi till vår förvåning att det bodde folk hos madame Leger.

Jag drack ett glas med Benoit och fick veta att det var *des squatteurs*, ockupanter. En monsieur Mustafa från Alger med höggravid fru och diverse kompisar.

- Tyvärr kan vi inte vräka dom, suckade Benoit. Den enda som kan göra det är madame Leger själv och hon är för dålig för att skaffa advokat och signera en inlaga till domstol. Dessutom förbjuder lagen vräkningar under den kalla årstiden.

Så är det, och livet rullade vidare. I Paris och på Österlen.

Madame Mustafa fick sitt barn, och de bor där fortfarande. Jag har t o m druckit kaffe hos dem. Madame Leger lever, och husförvaltaren Marlier får inte in några avgifter från

hennes tusendelar. Ockupanterna betalar blott för elektriciteten, sedan de på något sätt kommit över den gamlas abonnemangsnummer.

Algeriska fundamentalister sprängde Libérations fasad och glasrutorna skalv i hela kvarteret.

Vi vaknade av explosionen, polissirener ylade, och Ann-Mari sade någonting om att stora städer inte är gjorda för människor.

Paris firade Befrielsedagen, och jag körde med några vänner ner för Champs Elysses. Våra Harleys mullrade tungt, och inte ens polisen brydde sig. Trots att vi knappast uppträdde reglementsenligt. Barhuvade och med trikoloren smattrandes från *les sissy-bars*.

Dagen efter gick jag till indiern i garaget och betalade slutnotan. Sedan spände jag på packväskorna, smorde kedjan och saxade. över Republique. Med framhjulet riktat mot Järrestad.

Till henne. Till rapsfälten.

Jag sitter vid arbetsbordet på vinden med block och pennor, och ser ut över en snöhöljd by.

Det är februari 1996, torsdag, och stormen bedarrade under natten som gick. I morse kom plogbilen, och sedan grävde Ann-Mari fram Folkvagnen. Så vi kunde köra till Simrishamn. För rödspättor hos Buhre, bokrea och Hof på Systemet. Bakom oss ligger vår första snöstorm på Österlen.

Vi firade vår nioåriga bröllopsdag i förrgår med chili-concarne och rödvin. Då rasade ännu stormen, och jag höll sedan en månad på med utkastet till den här boken. En handskriven kladd, redo för bearbetning och omskrivningar. Ann-Mari sippar en *screwdriver* i köket, och snart ligger fisken på järnet. Själv njuter jag en tung rhum&cola och en dansk cigarr, och när manuskriptet är färdigt flyger vi till Paris.

Snö täcker byn. Nisse har haft snickerifabriken stängd i flera dagar, och jag har varit ute i grisahuset och startat hojen. För att inte oljan i tråget skall becka igen.

Man skall ha upplevt minst ett kaotiskt snöoväder på Österlen, för att verkligen känna att man bor där. När bandvagnar kör ut Hemtjänsten med mat till åldringar i ensligt belägna gårdar, och när lokalradion förvandlas från skval till informationscentral.

Snöstormen 1979-80 bodde jag i Lund, nära sjukhuset med helikoptrar surrande över taket som i MASH. Och den där dagen när jag träffade Ann-Mari var det minus tjugotvå i Eslöv. På Österlen hade vi i huvudsak haft gröna vintrar -låt gå för en och annan köldknäpp.

Men ovädret kom, och vi anade det redan på söndagseftermiddagen. Himlen svärtades i mörkblått, ljuset fick en dramatisk lyster över Gladsax och plötsligt hördes blåsten -

rullande mot byn.

Snön vräkte ner i tre dygn, och genom köksfönstret såg vi hur pumpen på gården gradvis försvann. Följt av mattebommen och Folkvagnen.

Vi gick ut redan den första stormkvällen. Genom drivor och över en pinad åker fram till Rikstolvan.

Trettio bilar satt obönhörligt fast, från korset vid kyrkan och bort mot Östra Tommarp. Snön blästrade våra ansikten, och vinden piskade.

På stormens andra dag kämpade vi oss ut, pulsade genom byn för att till fots ta oss in till stan. Morgontåget stod på spåret någonstans öster om Ystad, och vägen var stängd för all trafik. Det fanns en spännande surrealism över den tomma Rikstolvan med blankis, vallar och snörök. Som under en avspärrning.

Landskapet var både mäktigt och overkligt. Där vinden fått ryta fritt låg fälten nästan nakna, medan snön drivits ihop till hårt packade berg kring gårdar och häckar.

Inne i stan rådde en mycket speciell atmosfär. Alla som var ute pratade med varandra, på gator och i affärer. Räddningsfordon blinkade på väg ut över vidderna, och folk berättade om tidigare snöstormar, kommenterade och jämförde. Om när hus legat helt begravda och man åkte skidor över skorstenar och elledningar.

Sedan återvände vi hem med matkasse och tidningar. Jag

tog plats vid arbetsbordet, skrev och lyssnade på nordostvinden som tjöt över hällarna, svepte fälten och byggde ett arktiskt landskap på Nisses uppfart.

Järrestad och Paris, jan - sept, 1996.

BIBLIOGRAFI, C-J Charpentier

Clitoridektomi i Afrika. Ett operativt ingrepp och ett socialt komplex, 1969

Bazaar-e Tashqurghan (diss.), 1972

Kommer aldrig revolutionen? - anteckningar från Afghanistan, 1977

Kultur i Skåne (två handböcker), 1979-80

Mellan Mecca och Moskva, 1980 (även på danska, s å)

Städer och hotellrum, 1982

Litteratur i kris (tills m Roland Andreasson), 1982

Frihetens enklav - dagar i Berlin, (roman) 1983

Bakgården Stora Trädet, 1983

Europas Hjärta (red + medverkan), 1983

Olofström som dröm och verklighet (red), 1983

Sydprosa (red + medverkan), 1984

Jag skiter i gardinen, 1985

Vägen till Mandelrummet, (roman) 1985

Söderns Tröst (red + medverkan), 1986

Våldtaget land. Nurapport från Afghanistan, 1986

Migozarad. De Galna Hundarnas Tid, (roman) 1987

Bidragsromaner, 1987

Himmel av bläck, 1987

Denna förbannade, älskade jord, 1988

Åtta dagar i Burma, 1988

Den kluvna draken, 1989

Pantone 549-A, (roman)1989

Varning för boken! Samtida skånsk litteratur (medverkan + red tills m Johan

Elmfeldt och Niklas Törnlund), 1989

Phnom-Penh. Resa till isolerad metropol, 1989

Rökelsehavet. Mellan Rangoon och Ujung Pandang, 1990

Bakom leendet; tre noveller av Pira Sudham, 1990 (övers tills m A-M Bertilsson)

Gryning över Kabulberget, 1991

Afghanistan - landet på världens tak, 1992

Imperiet i Näckebodalen. Ett kulturhistoriskt reportage, 1996

Rapsfält och asfalt, (roman) 1996

Live to ride. Knuttar och ryggmärken, 1996

Återgång - rapport från Hong Kong, 1997

Samovarernas sång – minnen från Afghanistan, 2003

Säd över Minsk, och andra berättelser, 2004

Hemligheter vid Bosporen (roman), 2005

Hazeldonk Express, triptyk från västlig utkant, 2007